

Emma Tiitinen

Äänekoskelaisten nuorten mietteitä yrittäjyydestä

Opinnäytetyö
Kansalaistoiminta ja nuorisotyö

Marraskuu 2010

MIKKELIN AMMATTIKORKEAKOULU

Mikkeli University of Applied Sciences

KUVAILULEHTI

 MIKKELIN AMMATTIKORKEAKOULU Mikkeli University of Applied Sciences	Opinnäytetyön päivämäärä 21.11.2010				
Tekijä Emma Tiitinen	Koulutusohjelma ja suuntautuminen Kansalaistoiminta ja nuorisotyö				
Nimeke Äänekoskelaisten nuorten mietteitä yrittäjyydestä					
Tiivistelmä Opinnäytetyö käsittelee äänekoskelaisten nuorten ajatuksia yrittäjyydestä. Yritystoiminnalla on yhteiskunnassamme keskeinen rooli ja nuoria halutaan kannustaa yrittäjyyteen nuorisotyöttömyyden ollessa korkealla. Työn teoriaosuus avaa keskeisiä käsitteitä ja perehtyy yrittäjyyteen nuorten näkökulmasta. Työ esittelee nuorten suhtautumista yrittäjyyteen aikaisempien tutkimuksien kautta, mikä nuoria motivoi yrittäjyyteen sekä millaisina vaiheina yritystoiminnan aloittaminen ja lopettaminen näyttäytyvät nuorten kohdalla. Lisäksi käsittelyssä on nuorten suhtautumista yleisemmin työntekoon. Työ avaa myös nykynuorten arvomaailmaa, koska yrittäjyysmiitteet heijastavat nuorten arvoja. Työn empiirinen osa on toteutettu eläytymismenetelmää hyödyntäen. Eläytymismenetelmässä tutkija kirjoittaa kehyskertomukset, joiden pohjalta vastaajat kirjoittavat tarinat kuvitellen mikä kehyskertomuksessa esitettyyn tilanteeseen on johtanut tai miten tarina jatkuu. Aineisto muodostuu 15–18-vuotiaiden äänekoskelaisten kirjoitelmista. Kaikkiaan aineistoon kerääntyi 76 tarinaa, joista valittiin 31 syvempää analyysia varten. Analyysi toteutettiin etsimällä nuorten tarinoista nousevia teemoja. Kun nuoret ajattelevat yrittäjyyttä ammattina, pitävät he sitä vaativana, mutta antoisana tapana hankkia elanto. Nuoret korostavat yrittäjyyden haastavuutta, vapautta, ihmissläheisyyttä sekä työn stressaavuutta. Piirteet, joilla nuoret kuvaavat yrittäjää, ovat johdettavissa suoraan näistä asioista. Lisäksi nuorten mukaan yrittäjällä tulisi olla rohkeutta kohdata uusia asioita. Nuoret näkevät yhteiskunnallisen tilanteen ja muutosten vaikuttavan yritystoimintaan. Laman uskotaan koettelevan yrittäjän henkistä jaksamista ja vaikuttavan yritystoiminnan kannattavuuteen. Laman nähdään myös vaikeuttavan yritystoimintaa, mikäli yritysten yhteistyökumppanit joutuvat vaikeuksiin. Kuntaliitosten uskotaan olevan haitaksi pienille yrityksille ja nuorten ymmärtävät, että yritystä ei kannata perustaa kuntaan, jossa ei ole kysyntää. Nuoret luottavat enemmän yritysten tarjoamiin palveluihin kuin kunnallisiin palveluihin. Nuorten suhtautuminen yrittäjyyteen on pääasiassa varsin positiivinen. Kun nuoret miettivät seikkoja, jotka ajavat yritystoiminnan lopettamiseen, esiin nousee lähinnä asioita, joihin yrittäjä itse ei pysty vaikuttamaan. Näitä ovat esimerkiksi yhteiskunnalliset muutokset. Jotta yrittäjänä jaksaa, ei nuorten mukaan pääroolissa saa olla raha vaan työn tuottamat ilon tunteet ja intohimo omaa alaa kohtaan.					
Asiasanat (avainsanat) yrittäjyys, yrittäjä, nuoret, asenteet					
Sivumäärä 46	<table border="1" style="width: 100%; border-collapse: collapse;"> <tr> <td style="width: 33%;">Kieli</td> <td style="width: 33%;">URN</td> </tr> <tr> <td>Suomi</td> <td>URN:NBN:fi:mamk-opinn2010A1624</td> </tr> </table>	Kieli	URN	Suomi	URN:NBN:fi:mamk-opinn2010A1624
Kieli	URN				
Suomi	URN:NBN:fi:mamk-opinn2010A1624				
Huomautus (huomautukset liitteistä)					
Ohjaavan opettajan nimi Sari Miettinen	Opinnäytetyön toimeksiantaja Uuden Äänekosken 4H-Yhdistys				

DESCRIPTION

 <p>MIKKELIN AMMATTIKORKEAKOULU Mikkeli University of Applied Sciences</p>		Date of the bachelor's thesis <p style="text-align: center;">21.11.2010</p>
Author Emma Tiitinen	Degree programme and option Civic Activities and Youth Work	
Name of the bachelor's thesis Opinions of entrepreneurship from the viewpoint of adolescents from Äänekoski		
Abstract Bachelor's thesis handles adolescents' opinions of entrepreneurship, and the target group in the present study is youngsters from Äänekoski. Entrepreneurship has a very central role in our society, and adolescents are encouraged to entrepreneurial actions because the unemployment rate of the young is relatively high. The theoretical part of the thesis elucidates central terminology and explores the entrepreneurship from adolescents' point of view. It will present adolescents' attitudes to entrepreneurship on the basis of previous studies, what motivates young people to entrepreneurial actions, and what kinds of phases starting and ending a business have among adolescents. Furthermore, thesis will discuss youngster's attitudes to working in general. Thesis will also demonstrate the moral principles of adolescents today because the cogitations of entrepreneurship reflect on those values. The empirical part of the study is carried out by utilising a method of empathy-based stories. In this method the researcher writes a frame narrative, and on the basis of that narrative each answerer will write a personal story by imagining what has caused the situation represented in the frame narrative or how the narrative could continue. The data of the present study consists of essays of 15-18 years old adolescents from Äänekoski. All in all, the results of the data gathering were 76 stories, and I chose 31 for a more detailed analysis. I analysed the selected data by searching common themes that arise from the youngster's stories. When adolescents envisioned the career prospects as entrepreneurs, they find it a very demanding and yet very rewarding way to earn a living. Moreover, adolescents emphasise the challenges, the humane approach, as well as the stressfulness of the work in entrepreneurship. The characteristics that the adolescents use to describe an entrepreneur can directly be concluded from the aforementioned features, too. Further, according to youngsters, an entrepreneur should have enough courage to encounter new issues. Youngsters perceive that the current situation, as well as the changes in society affects entrepreneurial actions. The recession is believed to afflict the mental endurance and influence the profitability of entrepreneurial actions. What is more, the recession is also seen as an aggravating factor if the co-operative partners of the companies have trouble. It is also believed that small companies have disadvantages of the merger of municipalities, and adolescents understand that it is not profitable to start a business in a municipality where the demand is not adequate. In addition, young people rely more on services provided by private companies rather than the municipal services. Adolescents' attitudes to entrepreneurship are mainly positive. When they think of factors that have an impact on ending a business, issues that are independent of an entrepreneur oneself arise. As an example, societal changes are such variables. Further, according to adolescents, money should not play a leading role because in order to manage as an entrepreneur, the joy of work and the passion to one's own branch are significant.		
Subject headings, (keywords) entrepreneurship, entrepreneur, adolescents, attitudes		
Pages 46	Language Finnish	URN URN:NBN:fi:mamkopinn2010A1624
Remarks, notes on appendices		
Tutor Sari Miettinen	Bachelor's thesis assigned by 4H-association of the Äänekoski	

SISÄLTÖ

1 JOHDANTO.....	1
2 NUORET JA YRITTÄJYYS	2
2.1 Yrittäjä ja yrittäjyys.....	3
2.2 Ulkoinen ja sisäinen yrittäjyys	4
2.3 Nuorten ajatuksia yrittäjyydestä.....	5
2.4 Yrittäjyysmotiivit	6
2.5 Yrittäjäksi ryhtyminen ja yrittäjyydestä luopuminen.....	8
2.6 Nuorten suhtautuminen työhön	10
3 NUORTEN ARVOT	12
3.1 Arvojen muodostuminen.....	13
3.2 Nuorten arvoja.....	14
3.3 Mitä nuoret arvostavat muissa ihmisissä?.....	15
4 ELÄYTYMISMENETELMÄ.....	15
4.1 Kehyskertomus.....	16
4.2 Eläytymismenetelmän toteuttaminen ja analyysi.....	17
4.3 Eläytymismenetelmä opinnäytetyössäni	18
4.4 Aineistoni muodostuminen	19
4.5 Analyysi	20
5 ÄÄNEKOSKELAISTEN NUORTEN MIETTEITÄ YRITTÄJYYDESTÄ	21
5.1 Yrittäjyys ammattina.....	21
5.2 Yrittäjän luonne.....	23
5.3 Laman vaikutukset	25
5.4 Valtion tuet ja asettamat velvoitteet.....	26
5.6 Yrittäjyys ja politiikka.....	27
5.7 Työuran merkitys	28
5.8 Kehyskertomukset vastakkain.....	29
6 POHDINTA	33

LÄHTEET

1 JOHDANTO

Yritystoiminnalla nähdään olevan yhteiskunnassamme keskeinen rooli. Se tuottaa pääosan yhteiskunnassa tarjottavasta tavarasta ja palveluista. Yritykset synnyttävät yhteiskuntaan työpaikkoja, maksavat veroja, käyvät ulkomaankauppaa ja edistävät yhteiskunnallista kehitystä muun muassa tarjoamalla kuluttajille uusia teknisiä ratkaisuja. (Alikoski, Viitasalo & Koponen 2009, 9.)

Korkea nuorisotyöttömyysaste on yhteiskuntamme huolenaiheena tällä hetkellä ja siihen etsitään ratkaisua jatkuvasti. Yrittäjyyden ajatellaankin olevan yksi lääke kyseiseen ongelmaan. Nuoria halutaan kannustaa yrittäjyyteen ja yrittäjämäiseen asenteeseen elämässä. Työntekijöiltä odotetaan monissa organisaatioissa yrittäjämäistä asennetta, olivatpa he missä asemassa tahansa ja yrittäjämäisen asenteen uskotaan auttavan myös henkilökohtaisten asioiden järjestelemisessä. Yrittäjyyteen kannustamisella uskotaan siis olevan monipuoliset vaikutukset niin yksilön elämän kannalta kuin yhteiskunnankin kannalta.

Yrittäjyyskasvatus onkin tällä hetkellä taloudellisen taantuman myötä ja nuorityöttömyystilanteen vuoksi pinnalla oleva aihe. Sen uskotaan olevan yksi keino tilanteen parantamiseksi ja auttavan ennaltaehkäisemisessä, jottei yhteiskuntamme ajautuisi tämän hetkisen kaltaiseen tilanteeseen yhtä herkästi tulevaisuudessa. Nuoria halutaan kannustaa yrittäjyyteen ja nuorten asenteiden toivotaan muuttuvan yrittäjyyttä kohtaan positiivisemmiksi. Yrittäjyyskasvatusta pidetään tärkeänä yhteiskunnan tulevaisuuden kannalta.

Teen opinnäytetyöni Uuden Äänekosken 4H-yhdistykselle ja aiheenani ovat Äänekoskelaisten nuorten yrittäjyysmiitteet. 4H-Yhdistyksellä on valtakunnallisesti pitkät perinteet nuorten kannustamisessa yrittäjyyteen. Nyt yrittäjyyskasvatukseen on tartuttu järjestössä entistä konkreettisemmin. 4H-Yhdistykset järjestävät ympäri maata 13–28-vuotiaille nuorille yrittäjyyskursseja, jonka pohjalta nuorten on mahdollista perustaa oma ja oikea 4H-yritys ja kerätä kokemuksia yrittäjyydestä. Nuorten yritykset ovat pieniä, mutta sen kautta on oiva mahdollisuus nähdä, millaista on toimia yrittäjänä ja mitä kaikkea siihen liittyy.

Tätä yritystoimintaa käynnistelee nyt myös Uuden Äänekosken 4H-Yhdistys. Opin näytetyöni tavoitteena on antaa yhdistyksen käyttöön perustietoa tietoa siitä, millaisia käsityksiä paikkakunnan nuorilla on yrittäjyydestä. En ole rajannut tutkimustehtävääni sen tarkemmin kuin kysymykseen *mitä Äänekoskelaiset nuoret ajattelevat yrittäjyydestä*. Tämä varsin väljä tutkimuskysymys sopii teemaani hyvin, koska tarkoituksenaani ei ole ollut nostaa esiin ennakkokäsityksiä nuorten mielteistä vaan löytää yrittäjyyteen liittyviä asioita, joita nuoret nostavat esiin. Väljää tutkimuskysymyksen asettelua tukee myös eläytymismenetelmä tutkimusmenetelmänäni.

Teoriaosuudessa käsitelen nuorten suhtautumista yrittäjyyteen aikaisempien tutkimuksien valossa. Pureudun niin nuorten yleiseen suhtautumiseen, nuorten näkemyksiin mahdollisuudesta toimia itse yrittäjänä sekä käytännön osoittamiin tietoihin siitä, millaisia nuorten yrittäjien yritys vaiheet ovat. Yrittäjyyteen liittyvät kiinteästi arvot. Niinpä tuon esiin teoriaosuudessa myös nykynuorten arvoja ja sitä kuinka nuorten arvomaailma syntyy. Avaan myös tärkeimpiä työhöni liittyviä käsitteitä.

Vaikka aiheeni on tällä hetkellä myös yhteiskunnallisesti esillä ja ajankohtainen, yrittäjyys on teema, joka on kiehtonut minua jo pitemmän aikaa. Yrittäjyydessä on jotain mikä kiinnostaa. En ole koskaan sulkenut pois ajatusta siitä, että hankkisin itse joskus elantoni yrittäjänä. Lisäksi olen päässyt seuraamaan yhdenlaista nuoren yrittäjän tarinaa hyvinkin läheltä viimeisien vuosien aikana. Poikaystävälläni on oma toiminimi ja sen myötä niin yrittäjyyden hyvät kuin huonot puolet ovat tulleet varsin tutuiksi. Viime kesänä pääsin kokeilemaan yrittäjyyttä myös itse. Perustimme pienen mansikkatilan ja sen kautta tulin nähneeksi miten itse sopisin yrittäjäksi. Nuorten yrittäjyyteen liittyvän aiheen valikoiminen opinnäytetyöksi oli siis perusteltua kohdaltani monin eri tavoin.

2 NUORET JA YRITTÄJYYS

Tässä luvussa käsitellään yrittäjyyteen liittyviä käsitteitä ja nuorten suhtautumista yrittäjyyteen aikaisempien tutkimuksien kautta. Kappale esittelee nuorten ajatuksia yrittäjyydestä sekä sitä millaisina yrittäjyyden eri vaiheet näyttäytyvät nuorilla yrittäjillä. Käsitelyssä ovat myös nuorten mielteet yleisemmin työtä kohtaan.

2.1 Yrittäjä ja yrittäjäyys

Yrittäjä on henkilö, joka harjoittaa liiketoimintaa valitsemallaan yritysmuodolla. Yrittäjä on yrityksensä omistaja. Häntä kutsutaan silloin yksityisyrittäjäksi tai omistajayrittäjäksi. Omistajayrittäjän palkansaajasta erottaa se, että yrittäjän ammattiin liittyy aina itsenäinen päätöksenteko ja riski. Lisäksi yrittäjä tavoittelee taloudellista menestystä eli voittoa. (Kallio 1996, 12.)

Koiranen ja Peltonen (1995, 34) määrittävät yrittäjän perusulottuvuuksiksi itsenäisen kehittäjän ja toimijan, moraalisen kumppanin, sinnikkään uurastajan ja yritysjohtajan. Näitä piirteitä yrittäjän pitäisi vahvistaa sisäisessä toiminnassaan.

Kallio (1996, 11) toteaa yrittämisen olevan käytännön työtä. Hänen mukaansa yrittäjä tarvitsee kovaa teoreettista tietoa sekä pehmeää käytännön taitoa ja luovuutta asiakassuhteissa tai uusien tuotteiden, tuotantomenetelmien ja markkinoiden kehittämisessä.

Yrittäjän työ on yrityksensä kannattavuuden, vakavaraisuuden ja maksuvalmiuden säilyttämistä, varmistamista ja kehittämistä. Työn tavoitteena on liikeidean hankkiminen ja asiakassuhteiden säilyttäminen. Yrittäjä pyrkii tuomaan markkinoille sellaisia tuotteita ja palveluja, jotka tarjoavat ylivoimaisen edun tai ratkaisun asiakkaan ongelmiin. Asiakkaiden hankkiminen ja asiakassuhteiden säilyttäminen ohjaavat yrittäjän työtä. Toimintaympäristön jatkuvan muutoksen vuoksi yrittäjän tulee kehittää voimavarojaan, ammattitaitoaan sekä suuntautumistaan. (Kallio, 1996 33.)

Yrittäjäyden katsotaan olevan yhden ihmisen tai ihmisryhmän osoittamaa uutteruutta ja luovuutta. Se näkyy taloudellisena ja muuna toimeliaisuutena. Yrittäjäyys parantaa elintasoja luomalla työtä sekä tuottamalla hyödykkeitä ja palveluja. Yrittäjäyden avulla voidaan synnyttää ja jalostaa sekä yksilön että yhteiskunnan hyvinvointia. (Koiranen & Peltonen 1995, 10.)

Yrittäjäydellemme nimetään kaksi keskeisintä ominaispiirrettä. Ensimmäiseksi yrittäjäyys on ajattelu-, toiminta-, ja suhtautumistapa, joka saa omat ja yhteisön voimavarat toimimaan. Toiseksi yrittäjäyys on tavoitteellista ja omavastuista itsensä johtamista. (Koiranen & Peltonen 1995, 9.)

Yrittämisen perusideaksi määritetään sellaisten tuotteiden, palvelujen ja niihin liittyvien ratkaisujen, elämyksien tai etujen tuottaminen sekä markkinointi, että asiakas on tyytyväinen. Asiakas maksaa tuotteesta tai palvelusta. Maksun pitää kattaa kaikki yrittäjälle koituvat kustannukset toiminnasta. Lisäksi yrittäjälle täytyy jäädä voittoa. (Kallio 1996,11.)

Koiranen ja Peltonen(1995, 32) nimeävät yrittäjyyden perusulottuvuuksiksi työhön sitoutumisen ja tarmokkuuden, taloudelliset arvot ja tulokset, opportunistin ja innovatiivisuuden, voitonnälän sekä palveluhenkisyuden.

2.2 Ulkoinen ja sisäinen yrittäjyys

Ulkoinen yrittäjyys on omistajayrittäjyyttä eli omaa yritystoimintaa. Sisäisellä yrittäjyydellä taas tarkoitetaan ihmisen yrittäjämäistä toimintaa. (Koiranen & Peltonen 1995, 10.) Sisäinen yrittäjyys voi päästä ilmenemään näkyvänä yrittäjyystoimintana eli ulkoisena yrittäjyytenä, mutta sisäisesti yrittäjämäisen ihmisen ei tarvitse olla ammattinimikkeeltään yrittäjä (Luukkainen & Wuorinen 1995,12).

Persoonaan, jonka voidaan todeta olevan sisäisesti yrittäjä, liitetään yritystoimintaan kuuluvia piirteitä. Luukkaisen ja Wuorisen (2002, 12–14) mukaan sisäinen yrittäjyys liittyy henkilön asenteisiin itseään, ympäristöään ja työtään kohtaan. Sisäinen yrittäjyys nähdään myös yrittäjyytenä minkä tahansa työyhteisön jäsenenä omistajana tai palkollisena ja sitä voi osoittaa kuka tahansa lapsesta vanhukseen (Koiranen & Peltonen 1995, 10).

Sisäiseen yrittäjyyteen katsotaan kuuluvaksi omatoimisuus, aktiivisuus, sitoutuminen, itseohjautuvuus, elämänikäinen oppiminen, sopeutumiskyky, hyvä työn hallinta, erilaiset taidot ja valmiudet, hyvä työviihtyvyys, tuloksellisuus ja tavoitteellinen toiminta, vastuu, rohkeus, uskallus, päämäärätietoisuus sekä vahva itsetunto. Tämä tiivistäen tarkoittaa siis sitä, että yritteliäällä ihmisellä on tarve suoriutua itsenäisesti ja omaloitteisesti tehtävistään. (Luukkainen & Wuorinen 1995, 14.)

Yrittäjämäinen henkilö pystyy myös suunnittelemaan oman tulevaisuutensa. Tällainen henkilö kykenee muodostamaan vaihtoehdot, joita hänellä on tulevaisuuden varalle

sekä löytämään keinot, jotta tavoitteisiin päästäisiin.(Luukkainen & Wuorinen 1995,12.)

2.3 Nuorten ajatuksia yrittäjyydestä

Vuoden 2004 nuorisobarometrissä käsitellään nuoria ja yrittäjyyttä. Nuorisobarometrin tarkoituksena on kerätä luotettavaa tietoa nuorten yhteiskunnallisista asenteista, ja se pohjautuu yleiseen yhteiskunnalliseen keskusteluun. Barometrissä haastateltiin joulukuussa 2003 puhelimitse 1820 nuorta, jotka olivat iältään 15–29 -vuotiaita.

Barometrin perusteella nuorten asenne yrittäjyyttä kohtaan on suhteellisen arvostava. Nuoret pitävät yrittäjyyttä tuottavana, mutta vaativana toimintana. Tutkimukseen osallistuneista nuorista 11 prosenttia suunnittelee enemmän tai vähemmän vakavasti yrityksen perustamista lähiaikoina. Kun yrityksen perustamisaiketta kysytään niin, että perustaminen tapahtuisi kauempana tulevaisuudessa kasvaa yrittäjäksi ryhtymisen halukkuus jo 24:än prosenttiin. Vain reilu kymmenes on sitä mieltä, ettei rupeaisi yrittäjäksi missään olosuhteissa. Näin ollen melko suuressa osassa nuorisoa elää barometrin tulosten mukaan ajatus mahdollisuudesta ryhtyä jonain päivänä itse yrittäjäksi. Käykö ajatus koskaan toteen riippunee olosuhteista. (Myllyniemi 2004, 26.) Varsinaiset perustamisaikkeet ovat kuitenkin huipussaan 25 ikävuoden paikkeilla eli melko nuorena. Kolmeenkymmeneen ikävuoteen mennessä aikomuksista suurin osa katoaa. (Rouvinen ja Väänänen 2004, 66.)

Myllyniemen (2004, 26) mukaan nuorten naisten ja miesten asenteet yrittäjyyttä kohtaan eroavat selkeästi. Naiset suhtautuvat yrittäjyyteen epäileväisemmin. Naisilla perustamisaikomusten todennäköisyys on puolta pienempi ja mikäli naisella on lapsia, laskee todennäköisyys entisestään. Miehillä taas on havaittavissa perustamisaikomusten lisääntymistä omien lasten myötä. (Rouvinen & Väänänen 2004, 62.)

Nuoret, joiden lähipiirissä on yrittäjiä, suunnittelevat huomattavasti muita useammin vakavasti oman yrityksen perustamista sekä suhtautuvat yrittäjyyteen muita myönteisemmin. Barometrin mukaan 19 prosenttia yrittäjien puolisoista tai seurustelukumppaneista suunnittelee enemmän tai vähemmän vakavasti yrityksen perustamista ja yrittäjien lapsista 17 prosentilla on samankaltaisia ajatuksia. Jos kukaan lähiomaisista ei ole yrittäjä, osuus jää kahdeksaan prosenttiin.(Myllyniemi 2004, 28–29.)

Lukiota parhaillaan käyville näyttäisi olevan vähemmän perustamisaikeita. Kuitenkin toisen asteen tutkinnon suorittaneilla on keskimääräistä todennäköisemmin yrityksen perustamisaikeita. Ammattikorkeakoulu- ja yliopisto- tai korkeakoulututkinnon suorittaneet eivät perustamisaikomusten suhteen merkittävästi poikkea toisistaan. Myöskään opiskelevien ja jo tutkinnon suorittaneiden perustamisaikomukset eivät poikkea toisistaan. (Rouvinen & Väänänen 2004, 61–67.)

Koulutuksen myötä yrittäjäyshalut näyttäisivät kuitenkin laskevan. Tälle nimetäänkin useita mahdollisia selityksiä kuten sen, että palkkatyö tarjoaa paremman tuoton koulutukselle, muodolliseen koulutukseen hakeutuu todennäköisemmin henkilöitä, jotka luonteeltaan ja kyvyiltään eivät alun perinkään ole yrittäjähenkisiä tai jostain syystä koulutusjärjestelmä tappaa halun yrittäjäksi ryhtymiseen. (Rouvinen & Väänänen 2004, 61–67.)

Myös luonteenpiirteet näyttäisivät vaikuttavan siihen miten nuori kokee yrittäjyyden. Epävarmuutta ja turvattomuutta kokevilla on hieman yllättäen todennäköisemmin perustamisaikomuksia. Voi olla, että epävarmuus liittyykin juuri yrittäjäksi ryhtymiseen tai siihen, että suurempaa epävarmuutta kokevat voivat yksinkertaisesti olla muita valppaampia ja havaitsevat siksi paremmin myös uusia liiketoimintamahdollisuuksia. Yritystä suunnittelevat erottuvat myös niin, että he tavoittelevat menestystä, uskovat itseensä, hakevat jännitystä ja suhtautuvat kyynisesti koulutuksen merkitykseen työelämässä. Henkilöillä, jotka taas pitävät ympäristöön, tasa-arvoon ja ihmisoikeuksiin liittyviä asioita tärkeinä, on todennäköisesti vähemmän perustamisaikomuksia. (Rouvinen & Väänänen 2004, 61–62, 65.)

2.4 Yrittäjyysmotiivit

Työ- ja elinkeinoministeriön julkaisussa Yrittäjyys valintana työuran eri vaiheissa – tarkastelussa nuoret ja ikääntyneet käsitellään yrittäjyyttä yksilön työuran osana erityisesti nuorten ja ikääntyneiden keskuudessa. Tutkimuksen aineisto koostuu useista eri kohdejoukkoihin suunnatuista kyselytutkimusaineistoista sekä laajasta tilastokeskuksen työssäkäynnin pitkäaistilastosta vuosilta 1992–2004. Seuraavassa nostan esiin nuorten kohdalla tehtyjä havaintoja muun muassa tämän tutkimuksen pohjalta. Tutki-

muksessa nuorilla tarkoitetaan 18–29-vuotiaita. (Akola, Heinonen, Kovalainen & Suvanto 2008, 16.)

Teoksessa tarkastellaan Freelance-journalistien, kääntäjien ja tulkkien sekä starttirahaa saaneiden yrittäjien syitä yrittäjäksi ryhtymiselle. Nämä kolme ryhmää antavat kattavan otoksen nuorten perusteluja yrittäjäuralle.

Nuoret Freelance-journalistiyrittäjät ovat kokeneet, että yrittäjyys on yleisin tapa työllistyä alalle, koska palkkatyösuhteita ei ole juuri tarjolla. Noin neljännes kokee myös, että yrittäjäksi ryhtyminen on tarjonnut joustavan ratkaisun perhetilanteeseen. Yrittäjyys nähdään kuitenkin hyvänä ratkaisuna myös myöhempien elämänvaiheiden kannalta. (Akola, Heinonen, Kovalainen & Suvanto 2008, 42–43.)

Nuorena yrittäjiksi ryhtyneistä kääntäjistä ja tulkeista yli puolet on kokenut yrittäjyyden tai ammatinharjoittamisen olevan tyypillisin tapa työllistyä omalla alallaan kuten freelance-journalistitkin. Yrittäjyys näyttäytyy kääntäjille ja tulkeille myös houkuttelevana liiketoimintamahdollisuuden hyödyntämisenä. Lisäksi yrittäjyys nähdään varteenotettavana keinona elannonhankkimiseen ja luontevaksi askeleeksi urakehityksessä. Starttirahaa saaneilla nuorilla yrittäjillä on taas ollut halu luoda oma työpaikka, mutta heitä houkutteli yrittäjiksi myös yrittäjän itsenäisyys ja vapaus sekä itsensä toteuttamisen halu. (Akola, Hoinonen, Kovalainen & Suvanto 2008,44- 45.)

Komulainen, Rätty ja Korhonen (2008, 183) erottelevat, nuorten näkemykset yrittäjyysmotiiveista kahteen eri ryhmään. Ensimmäisen ryhmän muodostavat nuorten mielipiteet, joiden mukaan yrittäjyyden tärkein motiivi ei ole eikä saa olla taloudellinen menestys. Rahaa tärkeämmiksi asioiksi nousivat arkiset asiat kuten vastuunkanto omasta työstä, valinnoista ja itsensä toteuttamisesta.

Toisessa ryhmässä yritys kuvattiin kasvua ja kehitystä tavoittelevaksi instituutioksi. Nuoret loivat kuvan aluksi pienestä yrityksestä, joka oli liikeidealtaan toimiva ja yrittäjyyden neuvokkuuden ja lahjakkuuden ansiosta menestyi, tuotti taloudellista voittoa ja mainetta yrittäjälle. Nuorten käsityksen yrittäjyydestä ja sen motiiveista jakautuivat näihin kahteen ryhmään melko selkeästi sukupuolen mukaan. Tytöt samaistuvat helpommin ensimmäisen ryhmän yrittäjyyteen, kun pojat mieltävät omakseen toisen ryhmän mukaisen yrittäjyyden. (Komulainen, Rätty & Korhonen 2008, 183.)

2.5 Yrittäjäksi ryhtyminen ja yrittäjyydestä luopuminen

Komulainen, Rätty ja Korhonen (2008, 176–178) analysoivat yrittäjämинуutta ja siihen kytkeytyviä sukupuoli- ja luokkaeroja yhdeksäsluokkalaisten vuonna 2006 tuottamien tarinoiden pohjalta. Aineistona toimivat tarinat ovat osallistuneet Yritys Hyvä! – kirjoituskilpailuun. Nostan seuraavaksi esiin tutkimuksen pohjalta tyttöjen ja poikien yleisimpiä ajatuksia yritysideoistaan. Kappale käsittelee myös yrittäjäksi ryhtymisen syitä sekä yrittäjäksi siirtymistä ja yrittäjyydestä luopumista työ- ja elinkeinoministeriön julkaisun Yrittäjyys valintana työuran eri vaiheissa – tarkastelussa nuoret ja ikääntyneet pohjalta.

Tytöt haaveilevat perustavansa yrityksiä, jotka perustuvat perinteisiin kotitöihin. Heidän ideansa vaativat vähäistä taloudellista pääomaa ja liiketoiminta on pienimuotoista. Suosituimmat alat, joilla tytöt kuvittelevat toimivansa yrittäjinä, ovat kahvila- ja ravintola-ala, eläinten hoiva ja kasvatusta sekä lasten, nuorten ja vanhusten hoiva. Tällöin työhön kannustavana tekijänä nähdään työstä saatava nautinto. Jos tytöt hakivat yritystoiminnallaan menestystä, mikä on varsin harvinaista, he kuvittelevat itsensä hotellinjohtajaksi tai sisustussuunnittelijaksi. (Komulainen, Rätty & Korhonen 2008, 185.)

Poikien suunnittelemat liikeideat suuntautuvat taas kodin ulkopuolisiin elämäntilanteisiin. Heidän kuvitelmissaan yrittäjät toimivat tekniikan ja teollisuuden aloilla sekä rakennusalalla. Myös erilaiset urheiluun ja informaatioteknologiaan liittyvät vapaa-ajanpalvelut olivat suosittuja liikeideoita poikien keskuudessa. Pojat tuovat esiin myös mahdollisuuden perustaa autokorjaamo tai puusepäntöytä. (Komulainen, Rätty & Korhonen 2008, 185.)

Yrittäjäksi ryhtymiseen vaikuttaa useampi kuin yksi syy. Nuorten yrittäjäksi ryhtyminen on todennäköisesti suurelta osin mahdollisuusperusteista eli yrittäjyys houkuttaa ja yksilöllä on halu perustaa yritys. Yrittäjänä toimeentulon hankkiminen on nuorille aikaisempaa viettelevämpi vaihtoehto siirtyä työmarkkinoille itsenäisyyden säilymistä vuoksi. (Akola, Heinonen, Kovalainen, Suvanto 2008, 41–42.)

Yrittäjiksi siirrytään pääasiassa yksityiseltä sektorilta. Yhdeksän kymmenestä yrittäjästä niin nuorten kuin muidenkin ikäryhmien kohdalla tulee yksityiseltä sektorilta.

Yli puolet nuorena yrittäjiksi siirtyneistä oli myös pääasiallisesti työssä vuonna 2004. Pysyvää työsuhdetta yleisempää on ollut siirtyä määräaikaisesta työsuhteesta yrittäjäksi tai ammatinharjoittajaksi. Työttömyydestä yrittäjäksi ryhtyminen on vähentynyt. Noin joka kymmenes aloittaa yrittäjänä päätoimisen opiskelun jälkeen. Vuonna 2004 aloittavista nuorista yrittäjistä naisia oli 40 prosenttia. (Akola, Heinonen, Kovalainen, Suvanto 2008, 34–35.)

Korkeakoulutettujen kohdalla yrittäjäyys käynnistyy pääasiassa ryhtymällä ammatinharjoittajaksi eli nuori aloittaa yrittämisen myymällä palveluitaan yksityisesti. Joka kymmenennen nuoren yrittäjän ura alkaa perheyriksen sukupolvenvaihdoksen myötä. Myöhemmin elämässä tällainen siirtymä on harvinainen. (Akola, Heinonen, Kovalainen, Suvanto 2008, 37.)

Nuoret näyttäisivät harkitsevan vähiten verrattuna muihin ikäryhmiin ennen lopullisen päätöksen tekemistä yrittäjäksi ryhtymisestä. Luonnollisesti nuorilla on myös muita ikäryhmiä vähemmän alakohtaista työkokemusta yritystä aloitettaessa. Vanhempiin verrattuna nuorena yrityksen perustavalle ei ole yrittäjäkokemustakaan kerinnyt kertymään. (Akola, Heinonen, Kovalainen, Suvanto 2008, 39–40.)

Yrittäjiksi ryhtyneet nuoret ovat pääosin tyytyväisiä yrittäjäuran valintaan ja heillä on positiivisia kokemuksia yrittäjäydestä. Yrittäjäyttä pidetään erilaisena kuin palkkatyö ja eroista korostuvat yrittäjän työn palkitsevuus, itsenäisyys, omat vaikutusmahdollisuudet ja itsensä toteuttaminen. Toimeentulon epävarmuudessa ja vapaa-ajan määrässä ei nähdä merkittäviä eroja palkkatyön ja yrittäjäyden välillä, vaikka näistä paljon puhutaan. (Akola, Heinonen, Kovalainen & Suvanto 2008, 85–88.)

Suurin osa yrittäjänuorista näkee itsensä tulevaisuudessakin yrittäjänä. Ne nuoret, jotka uskovat olevansa palkkatyöläisenä, arvelevat kuitenkin toimivansa myös sivutoimivana yrittäjänä. Yrittäjäyys voikin olla nuorelle reitti työelämään. Iän ja kontaktien karttuessa käsitys omasta alasta voi muuttua ja palkkatyö nähdään varteenotettavana vaihtoehtona. Nuorilla yrittäjillä on kuitenkin ikääntyneitä yrittäjiä enemmän haluja kasvattaa yritystoimintaansa, vaikka nuorten usko omiin yrittäjäkykyihin on heikointa muihin ikäryhmiin verrattuna. Kokemus tuo varmuutta ja luottamusta omaan osaamiseen. (Akola, Heinonen, Kovalainen & Suvanto 2008, 92–93.)

Alle 30-vuotiaiden keskuudessa yrittäjyydestä luopuneita on noin 0,3 prosenttia ikäryhmää kohden. Tutkimuksen tarkastelujaksolla luopuneiden yrittäjien määrä on ollut laskemaan päin koko väestössä. Koska miehet ovat useammin yrittäjiä, myös miehet luopuvat naisia useammin yrittäjyydestä. Nuorten naisten luopuminen on kuitenkin lisääntynyt vuosien 1994 ja 2004 välillä lähes kymmenyksellä. (Akola, Heinonen, Kovalainen & Suvanto 2008,47–48.)

Luopuneista nuorista suurimmalla osalla on keskiasteen tutkinto. Yleinen koulutustaso nousee ammattikorkeakoulututkintojen yleistyttyä. Kouluttamattomien luopuneiden nuorten yrittäjien määrä onkin kasvanut. Voidaan siis päätellä, että yrittäjyys ei ole enää kouluttamattoman väestön uravaihtoehto samalla tapaa kuin aiemmin, vaan nykyään yrittäjäksi ryhtyvä tarvitsee itselleen koulutuksen. Yrittäjyydestä luovuttuaan yleisin vaihtoehto nuorille on siirtyä palkansaajaksi ja toiseksi yleisin aloittaa opiskelut. (Akola, Heinonen, Kovalainen & Suvanto 2008,48–50.)

Yrittäjyyden riskeiksi eli mahdollisiksi lopettamisen syiksi nuoret nimeävät elämän haavoittuvuuteen liittyviä asioita sekä markkinavoimiin liittyviä tekijöitä. Näitä ovat esimerkiksi yrittäjän tai hänen läheisensä sairastuminen, uupumus ja alkoholismi. Taloudellista tilannetta heiluttaviksi syiksi nähdään kilpailu sekä suhdanteiden muutokset. (Komulainen, Rätty & Korhonen 2008, 183.)

2.6 Nuorten suhtautuminen työhön

Nyt tarkastelukohteeksi nuorten asenteista yrittäjyyttä kohtaan vaihtuu nuorten suhtautuminen työhön. Aihe luo keskustelua, koska monet uskovat sosiaaliturvan olevan niin hyvä, ettei se kannusta työn tekoon. Joidenkin näkemysten mukaan niin sanottu kannustinloukku tekee nuoristamme laiskoja. Aiheeni heijastaa nuorten suhtautumista työntekoon sekä kertoo mitä nuoret toivoisivat omalta työnkuvaltaan. Onhan yrittäjyys myös yksi työmuoto ja tapa hankkia elanto.

Nuorisobarometrissä vuonna 2004 tehtyjen nuorten haastattelujen perusteella voidaan kuitenkin todeta, että nuoret pitävät työtä tärkeänä. Neljä viidestä nuoresta on sitä mieltä, että työ on tärkeä osa ihmisen elämän sisältöä. Aineisto kertoo muiltakin osin työhön vakavasti suhtautuvista nuorista. Nuoret haluavat sitoutua työpaikkaansa ja

uskovat asenteensa ja koulutuksensa olevan ratkaisevia tekijöitä työelämässä pärjäämiselle. (Myllyniemi 2004,19.)

Myllyniemen (2004, 23–26) mukaan voidaan havaita, että korkeammin koulutetuilla nuorilla on heikompi usko oman itsen ja asenteen ratkaisevaan vaikutukseen työelämässä menestymiselle. Korkeakoulutetut uskovat myös harvemmin onnen selittävän pärjäämistä. He ovat myös vähemmän valmiita ottamaan vastaan mitä tahansa työtä, vaikka vaihtoehtona olisi työttömyys. Näin voidaankin ajatella nuorten kouluttautuvan korkeasti juuri välttyäkseen tekemästä mitä tahansa työtä (Paju 2004, 78). Vain harvat korkeakoulutetut pitävät tavoitteenaan vaurastumista työn kautta ja he ovat muita halukkaampia vaihtamaan työpaikkaa useaan kertaan työuran aikana (Myllyniemi 2004,26).

Tolosen (2008, 237–238) näkemyksen mukaan taas erityisesti ammatillisissa oppilaitoksissa tai ammattikorkeakoulussa opiskelevat nuoret näkevät päämääräkseen työelämässä vakituisen työpaikan. Nämä nuoret nimeävät alalleen hakeutumisen syyksi vakituisen työpaikan löytämisen opiskelujen jälkeen. Vakituisen työpaikan koetaan takaavan vakaan elämän ylipäättään ja ehkäisevän potentiaalista syrjäytymistä.

Nuorista on erotettavissa ryhmä, joka on muita kunnianhimoisempi työn suhteen. He erottuvat muista kunnianhimonsa kautta. He puhuvat itsestään aktiivisina toimijoina, joka tähtää yrittäjämäiseen ja toimintaan. Heillä on halu olla ammatissaan parempia kuin muut ja päästä elämässä eteenpäin. Vakituinen työpaikka nähdään tyytymisenä johonkin alempaan, mihin omat kyvyt ylttäisivät. Nämä nuoret kokevat paikalleen jäämisen yrittämisen puutteeksi tai laiskuudeksi. Tälle ryhmälle tärkeää on työn arvostaminen, mutta vieläkin tärkeämpää liikkuminen ja menestyminen kuin nykytilaan tyytyminen. (Tolonen 2008, 238–242.)

Jos nuorille tuottaa tyydytystä työelämässä vakituinen työpaikka tai menestyminen, voi sitä tuottaa myös työn mielekkyys ja itsensä toteuttaminen työn kautta. Työn mielekkyys syntyy siitä, että nauttii tekemästään ja on erityisen hyvä siinä mitä tekee. Toisin sanoen nämä nuoret arvioivat yksilön kyvykkyyttä. Nämä nuoret kokevat menestyksen mittariksi asiantuntijuuden omalla alalla. (Tolonen 2008, 242–244.)

Nuorten näkemys työelämän vaativuudesta kasvaa jyrkästi iän myötä. Tämä asenteen syntyminen ei edellytä oman työkokemuksen omaamista. Eri ammattikuntien välisillä mielipiteilläkään ei näyttäisi olevan eroa. Ammatillisen koulutuksen tasolla näyttäisi kuitenkin olevan merkitystä siihen kuinka raskaana työelämä nähdään. Mitä korkeamman koulutuksen nuori on saanut, sitä todennäköisemmin nuori kokee, että työelämä uuvuttaa ihmiset. Myös naiset näkevät miehiä useammin työelämän polttavan ihmisiä ennen aikaisesti loppuun. (Myllyniemi 2004, 20–22.)

Työttömyys on koettu vuosien mittaan jokaisessa nuorisobarometrissa kielteisenä asiana. Joka vuosi yli puolet vastanneista nuorista suhtautuu työttömyyteen negatiivisesti. Miehet näyttäisivät pitävän työttömyyttä naisia useammin negatiivisena seikkana. Koulutustaustan kautta tarkasteltuna työttömyys koetaan sitä negatiivisemmin mitä korkeampi koulutus omataan. Varttuneemmat nuoret näkevät työttömyyden myös pahempana asiana kuin mitä heitä nuoremmat näkevät. (Saarela 2004, 128.)

Vuoden 2004 nuorisobarometrin mukaan nuorten keskuudessa ei näytä vallitsevan ajatusta siitä, että sosiaaliturvan taso olisi niin korkea, että se rohkaisisi jäämään tarkoituksellisesti työelämän ulkopuolelle. Yli puolet vastanneista suhtautuu väitteeseen liian hyvästä sosiaaliturvasta kieltävästi. Suomalaiseen perusturvaan ei siis näytettäisi luotettavan nuorten keskuudessa niin paljoa, että se olisi vaihtoehto työnteolle. Työn tilapäisyyskään ei ole nuorten mielestä ongelma työttömyyden rinnalla kunhan työn sisältö on miellyttävä. (Paju 2004, 77–78.)

3 NUORTEN ARVOT

Arvoiksi kutsutaan niitä yleisiä päämääriä, joita ihmiset asettavat toiminnalleen. Arvoja käytetään myös toiminnan ja yhteiskunnan arvioinnin pohjana. Arvoalinnoista nähdään millaiseen järjestykseen erilaiset ja hyvinä pidettävät asiat asetetaan yhteiskunnassa. Arvot ilmaisevat mikä on hyvää ja tavoiteltavaa. (Ahokas, Lähteenoja, Myllyniemi, Myyry & Pirttilä-Backman 2005, 12.)

Suhtautuminen yrittäjyyteen heijastaa nuorten omaavia arvoja. Onkin oleellista koota tietoa siitä, mitä nuoret nykyään pitävät tärkeänä työelämän ollessa oleellinen osa niitä palasia, joista ihmisten elämän kokonaisuus syntyy. Yrityksen toiminta samaistetaan usein yrittäjään, joten on tärkeää pohtia myös sitä, millaisia luonteenpiirteitä nuoret

arvostavat. Tässä kappaleessa selvitän miten arvot muodostuvat ja minkälaisia arvoja nuorilla on ja mitä he arvostavat toisissa ihmisissä.

3.1 Arvojen muodostuminen

Lapset ja nuoret saavat jatkuvasti vaikutteita ympäristöstään ja näin ollen ympäristöllä on suuri merkitys heidän arvojensa muodostumisessa. Ne oletukset, joita lapsille ja nuorille ympäristön kautta muodostuu, ohjaavat heidän käsityksiään oikeasta ja väärästä. Lapsen maailmankuva saa jatkuvasti uusia ulottuvuuksia. Aluksi koti ja sitten sen ulkopuolinen maailma, joka pitää sisällään esimerkiksi koulun, harrastukset, nuorten kulttuurit ja joukkotiedotusvälineet ohjaavat lapsen maailmankuvan muodostumista. Yksilön maailmankuvan voidaan siis nähdä muodostuvan niiden vaikutteiden ohjaamana, joita yksilön ympärillä on hänen kasvaessaan. Maailmankuvaa muodostettaessa yksilö pyrkii määrittämään sitä, mikä maailma on ja mikä on hänen paikkansa ympäröivässä maailmassa. (Helve 2001,141- 142.)

Tänä päivänä nuorilla ei ole selkeitä ydinarvoja, vaan useita kilpailevia arvoja, joista kukin yksilö valitsee itselleen mieluiset hänen tarpeisiin sopivat arvot. Tutkimukset osoittavat nuorilta puuttuvan selkeät arvomaailmat, jotka pohjautuisivat yhteen uskontoon tai ideologiaan. Nuoret jäsentävät maailmaa niin tieteellisesti kuin myös uskonnollisesti riippuen elämänalueesta (Helve 2001, 141–149).

Suurin osa nuorista on ideologisesti ja poliittisesti kodittomia. Heiltä puuttuu niin uskonnolliset kuin poliittiset aatteet, jotka selkeästi ohjaisivat heidän ajatuksiaan samaan suuntaan kuin taustaryhmän. Näiden ideologioiden tai uskontojen puuttuessa nuorilta on viety ajatukset, joiden kautta he oppivat tunnistamaan hyvän ja pahan sekä oikean ja väärän. Ilman uskontojen tai ideologioiden kertomuksia nuoret eivät saa vahvaa opettavaista kasvatusta arvomaailmojensa rakentumiseksi. Heille on itselleen annettu valtava vastuu oman arvomaailman muodostamisessa. (Helve 2001, 150- 153.)

Nykyään nuoret voivatkin rakentaa oman pirstoutuneen arvomaailmansa juuri sellaiseksi kuin itse haluavat ja se voi olla hyvin tilannesidonnainen. Nuori voi olla yhtenä hetkenä individualisti, toisena humanisti ja kolmantena hetkenä rasisti (Helve 2001,157.)Mikkolan (2001, 100) mukaan perinteisten maaseudun arvojen muutos kohti globaalia maailmankatsomuksien suurta määrää alkoi jo teollistumisen ja kau-

pungistumisen varhaisvaiheessa. Arvot eivät olekaan aina samanlaisina pysyviä vaan dramaattiset tapahtumat kuten sodat tai yllättävät pelastumiset pahimmissa tilanteissa, ovat avaintapahtumia, jotka muuttavat arvoja ja niiden järjestystä (Aaltonen & Junkkari 1999, 78.)

3.2 Nuorten arvoja

Helven (2001, 148) mukaan nuoret pitävät tärkeänä terveyttä, kotia, ihmissuhteita, rakkautta ja työtä. Perhe, terveys ja ystävät muodostavat näistä kärkikolmikon. Se mihin järjestykseen nämä sijoittuvat vaihtelee. Nuorten arvot ovat siis hyvin perinteisiä. Ennen nuorten maailmassa raha ja ystävät ovat olleet tärkeitä (Vikström, 2009.) Nykyään pehmeät arvot ja jaksaminen näyttelevät pääosaa. Silti kolme neljästä nuoresta pelkää suomalaisten arvomaailman muuttumista liian kovaksi ja kylmäksi (Taloudellinen tiedotustoimisto, 2009).

Tenhunen-Ruotsalaisen ja Alakosken (2009) mukaan lähes puolet suomalaisista nuorista sanoo perheen olevan tärkein asia elämässä. Vain 5 prosenttia on täysin eri mieltä tämän väittämän kanssa. Perheen arjen pyörittämisessä nuoret arvostavat toisissaan kotitöihin osallistuvia nuoria. Pojat arvostavat tätä tyttöjä enemmän. Se on merkki tasa-arvon lisääntymisestä tai huolesta vanhempien jaksamisesta. (Raitanen 2007, 53.)

Koulutuksen hankkimisen ja työelämässä mukana olemisen nuoret kokevat tärkeäksi. Opetusministeriön verkkolehden Etusivu (2004) mukaan nuoret pitävät koulutusta tärkeimpänä väylänä työmarkkinoille. Yhteiskunnan tuilla ei haluta elää. 83 prosenttia nuorista taloudellisen tiedotustoimiston mukaan on sitä mieltä, että työkykyisen aikuisen tulee elättää itse itsensä eikä turvautua avustuksiin. Työnsaantimahdollisuuksiin uskotaan sillä samaisen tutkimuksen tuloksista ilmenee, että joka yhdeksäs nuori uskoo osaavan ja ahkeran ihmisen löytävän aina työpaikan.

Vaikka nuoret eivät enää olekaan mukana politiikassa yhtä näkyvästi kuin aikaisempina vuosikymmeninä, edustukselliseen demokratiaan uskotaan. Tästä kertoo se, että vajaa puolet nuorista pitää vaaleissa äänestämistä tärkeänä. Vaikuttaminen on siirtynyt nuorten osalta pienempiin muotoihin kuten esimerkiksi jonkin yhden asian ajamiseen. (Taloudellinen tiedotustoimisto, 2009). Eniten nuorten arvomaailmaa jakavat ympäristöasiat, halukkuus olla politiikassa mukana, uskonto, kuuluisuuden tavoittelu sekä

ulkomaalaisten muuttamisen rajoittaminen Suomeen (Tenhunen-Ruotsalainen & Alakoski 2009).

3.3 Mitä nuoret arvostavat muissa ihmisissä?

Tämä luku pohjautuu Marko Raitasen (2007, 50–101) tulkintoihin nuorisotutkimuksesta nuorten arvoista ja arvostuksista Zest-ohjelman pohjalta.

Toisissaan nuoret arvostavat eniten rehellisyyttä ja luotettavuutta. Usein nuoret kokevat nämä kaksi asiaa samaksi. Varsinkin tytöt korostavat tätä. Salaisuuksista pitää pystyä puhumaan ilman, että ne leviävät kaikkien tietoisuuteen. Myös tunnollisuus koetaan kuuluvaksi tähän ryhmään. Nuoret odottavat heidän toveriensa tekevän sen mitä he lupaavatkin.

Heti rehellisyyden, luotettavuuden ja tunnollisuuden jälkeen kaverissaan nuoret arvostavat kykyä pitää hauskaa. Hauskan pito on hetkeen sidottua eikä päämäärähakuisia. Humoristisuus ja leikinlasku korostuvat varsinkin poikien keskuudessa. Nuoret eivät kuitenkaan koe, että aikuiset arvostaisivat heidän kykyään pitää hauskaa.

Hauskanpidon taidon nuoret liittävät melkein suoraan sosiaalisiin taitoihin, jotka ovat myös hyvin arvostettu asia kaverissa. Tyttöjä useammin pojat ajattelevat, että huumorintajuinen ihminen on myös ulospäin suuntautunut. Sosiaalisina taitoina tytöt tuovat enemmän esiin toisen kuuntelemisen ja lohduttamisen sekä huomioon ottamisen.

Puolet nuorista pitää monipuolista osaamista ja tekemistä arvostuksen mittarina. Näin ollen monialainen taituruus ja aktiivisuus eivät ole kovinkaan tärkeä asia nuorten maailmassa. Käytännön taitojen sijaan nuoret siis pitävät tärkeinä asioina ystävissään henkisiä ominaisuuksia.

4 ELÄYTYMISMENETELMÄ

Opinnäyteyöni empiirinen osa on toteutettu eläytymismenetelmää hyödyntäen. Eläytymismenetelmässä tutkimukseen osallistuvat kirjoittavat pienet tarinat tutkijan antamien ohjeiden mukaan. Vastaajille annetaan kehystömuksiksi kutsutut orientaatiot,

jonka synnyttämien mielikuvien mukaan he kirjoittavat pienet tarinat tai esseet (Eskola 2001, 69).

Kirjoittaja vie kehyskertomuksessa kerrottua tarinaa mielikuvituksensa avulla joko eteenpäin tai kuvaa mitä kehyskertomuksessa esitettyä tilannetta ennen on täytynyt tai voinut tapahtua. Menetelmän kautta syntyneet tarinat eivät välttämättä kuvaa todellisuutta vaan ovat tarinoita siitä mikä saattaa toteutua ja mitä eri asiat merkitsevät. (Eskola 1997, 5-6.)

4.1 Kehyskertomus

Tärkeää eläytymismenetelmän käytössä on, että kehyskertomuksesta varioidaan ainakin kaksi eri versiota (Eskola 1997, 6). Yleisimmin varioidaan 2-4 eri versiota. Kertomuksien tulee poiketa toisistaan jollain keskeisellä tavalla. Olennaista on, että pohjustukset ovat erilaisia vain yhden tärkeän asian suhteen eikä useamman. (Eskola 2001, 70.)

Onnistuneen aineistonkeruun ja aineiston käyttökelpoisuuden kannalta on tärkeää, että kehyskertomukset ovat toimivia. Yleensä suositaan lyhyitä ja napakoita kertomuksia. Pitkissä kehyskertomuksissa on ongelmana se, että niissä vastaajat kiinnittävät huomiota eri asioihin ja varsinainen kertomukseen upotettu variaatio jää helposti piiloon muiden seikkojen keskelle. (Eskola 2001, 75.)

Eskolan (2001,76) mukaan kannattaakin kiinnittää huomiota siihen, millaisia vihjeitä kehyskertomuksissa antaa ja mikä on toimivaa tilanteen kannalta. Tällaisia asioita ovat muun muassa sukupuolen ilmaiseminen, kirjoittaako vastaaja tarinaa minämuodossa vai jonkun muun hahmossa, kuinka suoraan tutkija asiaa utelee ja upottaako tutkittavan asian suoraan kehyskertomukseen vai muotoileeko kertomuksen niin, että kaivattu asia tulee itsestään mukaan vastauksiin. Varsinkin viimeisen seikan kanssa on oltava tarkka, jotta aineiston kerääminen onnistuu. Siksi kehyskertomukset kannattaa testata aina etukäteen.

4.2 Eläytymismenetelmän toteuttaminen ja analyysi

Vastaustilanne tulee valita tarkkaan aineiston keräämisen onnistumiseksi. Tarinan kirjoittaminen kehyskertomuksen mukaiseen tilanteeseen eläytymisineen on vastaajalle työläs prosessi ja siihen tulee varata aikaa. Paras tilanne on sellainen, jossa ihmiset kokoontuvat yhteen ja esimerkiksi sen alussa voidaan suorittaa tarinoiden kirjoittaminen. (Eskola 2001, 73.)

Yleisimmin tarina on monistettu paperin yläreunaan ja sen alle voidaan kirjoittaa vastaus. Kehyskertomukset sekoitetaan, jotta kukin saa pohjustuksen sattumanvaraisesti ja vierustovereilla on eri versiot. Tarinan kirjoittamiseen menee noin 20 minuuttia eli aineistokeruutilaisuus kestää kokonaisuudessaan puolisen tuntia. (Eskola 2001, 72.)

Aineiston ei tarvitse olla kovinkaan suuri. Noin 15–20 jokaista kehyskertomusversiota kohti saatua vastausta riittää. Tämän jälkeen tarinat alkavat toistaa toisiaan. Mikäli vastauksia halutaan enemmän, kannattaa kehittää uudet kehyskertomukset. (Eskola 2001, 74.)

Aineiston keräämisen jälkeen voidaankin siirtyä sen analysointiin. Menetelmän käytössä olennaista on siis kehyskertomuksissa tehdyn variaation vaikutuksen selvittäminen. Miten vastaukset muuttuvat kun kehyskertomuksessa jokin tärkeä osa muuttuu? (Eskola 1997, 6.) Juuri variointi erottaa eläytymismenetelmän monista muista aineistonhankintamenetelmistä. Varioinnin vaikutuksen selvittäminen tuo esiin tutkittavan ilmiön erityispiirteet, vaikka aineistoksi syntyneet tarinat ovat yleensä jo sinänsä mielenkiintoisia. (Eskola 2001, 70.)

Eläytymismenetelmällä kerätyt aineistot voikin analysoida ikään kuin kahteen kertaan. Ensin aineistoa käsitellään kuin mitä tahansa aineistoa, tarinoina. Tämän jälkeen kiinnitetään huomiota erityisesti variaatioiden tuomiin muutoksiin. Analyysia ei pidä jättää siis pelkästään vastausten kuvailuun ja käsittelyyn yhtenä kertomusnippuna. Aineiston ydin saadaan selville vasta kehyskertomuksittaisessa vertailussa. (Eskola 2001, 70–83.)

Eskolan (2001, 78) mukaan eläytymismenetelmän avulla ei vain etsitä vastauksia tutkijan ennakkoon asettamien kysymysten mukaan vaan vastaajat voivat esittää vapaasti näkemyksensä tutkittavasta asiasta. Näin aineistosta voi nousta esiin asioita, joita tutkija ei olisi tullut muuten edes ajatelleeksi.

Eläytymismenetelmää on arvosteltu pelkkien stereotyyppien tuottajana ja siitä, että vastaajien tarinat eivät olisi aitoja. Myös kirjoitustilanteiden on arvioitu olevan keinoitekoisia. Eskola (1997, 28–29) myöntää, että menetelmä tuottaa yleisiä ja tyypillisiä vastauksia, mutta sen lisäksi poikkeuksellisia vastauksia. Stereotyyppiat ovat hänen mukaansa myös ihmisten joka päiväistä elämää ja antavat perustietoa. On siis kyse arkisista asioista, eli siitä, mitä ihmiset aiheesta oikeasti ajattelevat.

4.3 Eläytymismenetelmä opinnäytetyössäni

Opinnäytetyöni tarkoitus on selvittää äänekoskelaisten nuorten ajatuksia, asenteita ja käsityksiä yrittäjyydestä. Näin ollen ei ole tarpeen asettaa valmiiksi pohdittuja kysymyksiä, joiden pohjalta nuoret vastaisivat vaan antaa heidän tuoda vapaasti oma näkemyksensä esiin. Näin saadaan aito katselmus nuorten ajatuksista eikä tutkijan ennakkokäsitykset nuorten mielipiteistä voi vaikuttaa nuorten vastauksiin.

Kuten jo aiemmin olen maininnut, eläytymismenetelmän avulla tuotetut tarinat eivät välttämättä kuvaa todellisuutta, vaan ovat kuvauksia siitä, mitä saattaa tapahtua ja mitä asiat merkitsevät. Juuri yrittäjyyden merkityksiä ja sitä kautta nuorten näkemyksiä tarinoista etsin. Eläytymismenetelmä tarjoaa nuorille rauhallisen ja paineettoman keinon kertoa ajatuksiaan. Kaverin mielipide ei pääse vaikuttamaan siihen, mitä nuori tarinaansa kirjoittaa vaan jokainen tuo esiin oman näkemyksensä.

Aineiston keräämiseksi muodostin kaksi eri kehystarinaa. Tarinat kertovat yrittäjänä toimivasta lidasta. Päädyin ratkaisuun, jossa nuoret kertovat tarinaa toisen hahmon kautta, jottei tarinoista tulisi liian henkilökohtaisia. Tarkoituksenanihan ei ollut kerätä tietoa nuorten ajatuksia itsestä mahdollisena yrittäjänä vaan heidän näkemyksiään yleensä yrittäjyydestä.

Käyttämäni kehyskertomukset olivat seuraavanlaiset:

Iida on ollut yrittäjä seitsemän vuotta. Yrittäjyyden hyvät ja huonot puolet ovat tulleet hänelle jo varsin tutuiksi. Vielä monen vuodenkin jälkeen hän on tyytyväinen päätökseensä yrittäjäksi ryhtymisestä ja panostaa yritykseensä täysillä. Pohdi miksi Iida on niin innostunut yrittäjyydestä.

Iida on ollut yrittäjä seitsemän vuotta. Yrittäjyyden hyvät ja huonot puolet ovat tulleet hänelle jo varsin tutuiksi. Nyt monen yrittäjänä toimitun vuoden jälkeen hän päättää lopettaa yrityksensä ja hankkia töitä muualta. Pohdi miksi Iida päätyy tällaiseen ratkaisuun.

4.4 Aineistoni muodostuminen

Kokosin aineistoni keräämällä tarinoilta neljältä eri opiskelijaryhmältä. Ryhmät muodostuivat Äänekoskella Suolahden taajamassa sijaitsevan Telakkakadun koulun yhdeksäsluokkalaisista, Pohjoisen Keski-Suomen oppimiskeskuksen metallialan opiskelijoista ja liiketalouden perustutkintoa suorittavista opiskelijoista sekä Äänekosken lukion opiskelijoista. Vastaajat olivat 15–18-vuotiaita.

Vastaustilanteita oli neljä. Vierailin jokaisen ryhmän oppitunnilla, jonka aikana nuoret kirjoittivat tarinansa antamieni ohjeiden mukaan. Kerroin nuorille opinnäytetyöni tarkoituksena olevan äänekoskelaisten nuorten mielteiden kartoittaminen yrittäjyydestä. Lisäksi ohjeistin heidät kirjoittamaan yksin omaa tarinaansa sen pohjalta, minkä kehyskertomuksen saavat. Jokainen nuori kirjoitti vastauksen siis vain toisen kehyskertomuksen pohjalta. Kerroin, että nuorten kirjoituksia tullaan käsittelemään luottamuksellisesti eikä nimeä tarvitse kirjoittaa ja näin ollen kirjoittajan henkilöllisyyttä ei voida saada selville. Aikaa kirjoittamiseen annoin oppitunnin verran, vaikka tiesin, ettei sitä niin paljoa kuluisi. Näin halusin taata jokaiselle rauhan ajatella ja siirtää ajatukset paperille. Kehyskertomukset sekoitin ennen niiden jakamista. Näin ollen ei ollut ennalta tiedettävissä kenelle sattuisi mikäkin kehyskertomus.

Kaikkien tilanteiden aikana tunnelma oli pääasiassa rauhallinen. Yhdeksäsluokkalaisten keskuudessa oli havaittavissa hermostuneisuutta, joka johtui luultavasti siitä, että

oppitunti oli päivän viimeinen. Kirjoitusrauha kuitenkin säilyi. Tilanteet kestivät 20 minuutista reiluun puoleen tuntiin.

Kaiken kaikkiaan aineistooni kerääntyi 76 tarinaa, joista valikoin 31 tarinaa syvempää analyysia varten. Seuloin koko aineistosta 16 kertomusta yrittäjyydestä innostuneesta hahmosta kertovasta alustusversiosta ja 15 kertomusta yritystoiminnan lopettavasta hahmosta. Analyysiini valikoituneista kertomuksista 19 on lukiolaisen kirjoittamaa, 3 metallialalla, 4 kaupallisella alalla ja 5 peruskoulussa opiskelevien nuorten kirjoittamia. Lukiolaisten kirjoituksia analyysin aineistoksi päätyi eniten, koska he osasivat käsitellä asiaa tarinoissaan laajimmin. Lukiolaisten kirjoituksissa yrittäjyyttä oli tarkasteltu useilta eri näkökulmilta ja tarinoilla oli eniten annettavaa analyysia varten.

Valitsinkin otokseeni kertomuksia, jotka toivat uusia näkökulmia tutkimuskysymykseeni, eivätkä vain toistaneet samaa muiden tarinoiden kanssa. Jouduin karsimaan muutamia tarinoita myös epäselvän käsialan vuoksi. Tarkoitukseni oli pysytellä äänekoskelaisten nuorten näkökannoissa, joten ammattikouluryhmissä muilta paikkakunnilta olleiden nuorten kirjoitelmat jätin myös huomiotta.

Pyrin ottamaan mukaan tarkasteltaviksi tasapuolisesti niin tyttöjen kuin poikien kirjoituksia. Pojat olivat kuitenkin löytäneet enemmän syitä yrityksen lopettamiselle kuin jatkamiselle. Yritystoiminnan lopettavasta hahmosta lukeneiden kirjoituksia aineistooni tuli pojilta 8 ja tytöiltä 7. Innostuneesta yrittäjästä kertovan kehyskertomuksen perusteella aineistooni päätyi 5 tarinaa pojilta ja 11 tytöiltä.

4.5 Analyysi

Analyysini toteutuksen aloitin silmäilemällä koko keräämäni aineiston lävitse. Tämän jälkeen seuloin kertomukset tarkempaa analyysia varten koko tarinamäärästä käyttäen valintaperusteita, jotka esittelin eläytymismenetelmä opinnäytetyössäni – kappaleessa. Löydettyäni 31 tarinaa, joiden perusteella analyysini toteutin, rupesin lukemaan tarinoita läpi järjestelmällisesti.

Lukiessani kiinnitin huomiota tarinoista esiin nouseviin teemoihin. Näistä tarinoista kumpuavien aiheiden lisäksi mietin oleellisia asioita, jotka liittyvät yrittäjyyteen ja aiheeseeni. Tämän jälkeen tietojeni pohjalta muodostin itselleni otsikoita, joille kerä-

sin sisältöä. Luin tarinoita läpi tarkemmin kiinnittäen huomiota yhteen aihe-alueeseen kerrallaan ja tehden siitä muistiinpanoja. Muistiinpanojen perusteella ja tarinoihin tarvittaessa palaten lähdin kirjoittamaan analyysia teema kerrallaan.

Lopuksi jaoin tarinat kehyskertomuksittain ja rupesin etsimään asioita, jotka yhdistivät kyseisen kehyskertomuksen myötä kirjoitettuja nuorten tarinoita. Tästä etenin kuten muidenkin löytämieni teemojen kanssa. Tämä kehyskertomusten vastakkainasettelu toi esiin nuorten mietteitä siitä, mitkä syyt ajavat yritystoiminnan lopettamiseen ja mitkä asiat kannustavat yrittäjyyteen.

5 ÄÄNEKOSKELAISTEN NUORTEN MIETTEITÄ YRITTÄJYYDESTÄ

5.1 Yrittäjyys ammattina

”Voi olla pomo, päättää periaatteessa asioista itte, niinku mihin suuntaan kehittää yritystä yms. Voi rikastua tai ainaki jos yritys menestyy. Voi tehdä periaatteessa just sitä mitä haluaa. Yrittäjänä pääsee varmaankin aika lähikosketuksiin asiakkaiden yms. muiden ihmisten kanssa. Työ on varmaan ihan palkitsevaa ja silleen. Sitten voi kanssa palkata alaisia ja se on ihan hauskaa varmaan... Työ on kai silleen sopivan haastavaa ja aikaa vievää, paljon vastuuta yms. niin se pitää mielenkiintoa yllä. Jokainen päivä on erilainen.”

Tyttö, 15 vuotta

Näin kuvailee yrittäjän elämää yhdeksättä luokkaa käyvä tyttö. Lyhyehkössä ja positiivissävytteisessä tekstissään hän käsittelee yrittäjyyttä varsin monelta eri näkökulmalta. Teksti tiivistääkin asioita, jotka nousevat esiin hyvin monissa nuorten tarinoissa. Seuraavaksi käsittelemme nuorten käsityksiä siitä millaista yrittäjän työ on.

Nuorten kirjoituksista käy ilmi, että he pitävät yrittäjyyttä vaativana, mutta myös antoisana tapana hankkia elanto. Yrittäminen koetaan haastavana, aikaa vievänä, monipuolisena, luovana ja vastuullisena toimintana. Näiden piirteiden ansiosta useat nuoret kokevat mielenkiinnon pysyvän yllä yrittäjyyttä kohtaan.

Yrittäjyyden vapaus kiehtoo monia nuoria ja se nähdään motivaation lisääjänä työtä kohtaan. Nuoret kokevat, että yrittäjällä on täysi valta siihen, mitä hänen ympärillään

työmaailmassa tapahtuu. Useimmiten tämä liitetään oikeuteen palkata työntekijöitä ja mahdollisuuteen toteuttaa itseään haluamallaan tavalla työn kautta. Tarinoista käy ilmi mielikuva siitä, että yrittäjä saa tehdä juuri sitä mitä itse haluaa.

18-vuotias tyttö luonnehtii yrittäjyyden vapautta ja sen mukanaan tuomaa päätösvaltaa näin:

”Yrittäjänä voi itse päättää miten on töissä, minkälaisen yrityksen haluaa ja haluaako perustaa yrityksen yksin tai kaverin kanssa. Yrittäjä on myös itsensä pomo ja hän saa päättää kenet ottaa töihin yritykseensä ja kenet ei.”

Toisaalta nuoret ymmärtävät, että yrittäjänä toimiminen on aikaa vievää ja sitovaa. Yrittäjyyden käsitetään olevan monialaista ja huomioidaan, että yrittäjän pitää osata hoitaa myös varsinaisen yritysideoita ulkopuolelle jääviä asioita. Monissa teksteissä mainitaan taito hoitaa virallisia paperiasioita, kuten vakuutuksia ja kirjanpitoa. Nämä koetaan yrittäjän luovuutta ja vapautta rajoittavina tekijöinä.

Miltei jokaisessa tarinassa puhutaan myös yrittäjyyden mukanaan tuomasta stressistä ja henkisestä paineesta. Se koetaan pysyväksi osaksi yritystoimintaa. Yrittämisen mukanaan tuoman epävarmuuden nähdään aiheuttavan niin huonoa kuin hyvää stressiä. Yllättävää on kuitenkin se, että stressistä puhutaan positiiviseen sävyyn huomattavasti enemmän kuin negatiiviseen. Nuoret uskovat positiivisen stressin pitävän mielenkiintoa yllä yrittämistä kohtaan ja toimintaan panostettavan enemmän pienen paineen alla.

Palkallisena olosta suurimpana erona yrittäjyyteen teksteistä kumpuaa tunne. Nuoret kokevat, että yrittäjällä on toiminnassaan useimmiten mukana tunne eli aito halu tehdä työtään. Yrittäjän työtä ei nähdä pelkästään rahan edestä tehtynä suorituksena vaan useat nuoret ajattelevat, että yrittäjällä on työn tekemisessä mukana intohimo alansa kohtaan. Yrittäjyyden koetaan antavan mahdollisuuden päästää oma osaaminen ja luovuus esille. Nuoret puhuvat tunteesta saada aikaiseksi enemmän kuin palkkatyössä. Tunnesiteen myötä tehdystä työstä voi olla ylpeä tavalla, jota ei saavuttaisi, jos työn tekisi jonkin muun organisaation kuin oman yrityksen nimissä. Epäonnistumisien nähdään olevan rankkoja kokemuksia yrittäjälle, mutta onnistumisien uskotaan olevan osa työstä saatua palkkaa.

Nuoret liittävät ihmisläheisen toiminnan yrittäjyyteen. Nuoret uskovat, että yrittäjä pystyy tutustumaan asiakkaaseen ja tämän tarpeisiin hyvin. Näin yrittäjältä tilattu työ on asiakaslähtöistä ja asiakasystävällistä. Tähän liitetään myös yrittäjän halu pitää asiakkaat tyytyväisenä ja tehdä työnsä parhaalla mahdollisella tavalla. Nuoret näkevät yhteyden, joka on tyytyväisen asiakkaan ja hyvin toimivan yrityksen välillä.

Nuorten kirjoittamista tarinoista kumpuaa pääasiassa positiivinen suhtautuminen yrittäjyyteen. Vaikka ymmärretään, että yrittäminen on raskasta niin henkisesti kuin fyysisestikin, yrittäjyyttä ei tyrmätä. Se koetaan yhtenä mahdollisuutena työllistää itsensä. Yrittäjyyttä ei nähdä niinkään elämänpituisena tapana hankkia elantoa vaan ennemminkin sitä pidetään mahdollisuutena hankkia yksi kokemus elämässä lisää.

5.2 Yrittäjän luonne

Nuoret pitävät yrittäjiä oman alansa osaavina ammattilaisina. Ahkeruus nousee totta kai olennaiseksi osaksi yrittäjän piirteitä, kun nuorten kirjoituksia lukee. Sanat, joilla nuoret kuvailevat yrittäjän luonnetta, ovat kaikki hyvin positiivissävytteisiä. Kun jokainen näistä luonteenpiirteistä, jotka tarinoista käy ilmi yhdistetään, syntyy kokonaisuus, jonka omaava ihminen pärjää kaikenlaisissa tilanteissa. Yrittäjän työnkuvan nähdään myös vahventavan yrittäjämäistä persoonaa sillä sen uskotaan tukevan henkilön omaavia vahvuuksia ja ominaisuuksia.

Paineensietokyky ja kyky toimia stressin alla ilmenevät monissa tarinoissa. Nuoret puhuvat raskaammista kausista yrittäjän elämässä. Yrittäjän pitää pystyä olemaan välittämättä työn aiheuttamasta rasituksesta ja tekemään työnsä, vaikka tilanne olisi millainen. Henkinen jaksaminen korostuu tässä yhteydessä.

Vastoinkäymisiltä yrittäjä kuitenkin ei luultavasti välty. Tarinoissa mainitaan yrittäjän olevan omistautunut alansa kohtaan eikä hän saa hankaluuksia kohdatessaan lannistua. Lannistumisen sijaan nuorten mukaan yrittäjän tulee selvittää epämiellyttävät ja vaikeat tilanteet. Nämä hetket nähdään mahdollisuuksina oppia. Seuraavalla kerralla, kun samanlainen ongelma on edessä, yrittäjän on tullut ottaa edellisestä kerrasta opikseen ja hänellä on työkalut hoitaa asia ilman hankaluuksia. 17-vuotias poika kirjoittaakin tarinassaan, että *”Iida ei lannistu pienistä vastoinkäymisistä, vaan yrittää*

selvittää ne ja korjata asiat niin, että samoja virheitä ei toistu". Sisukkuus ja halu kehittyä ovat siis nuorten näkemyksen mukaan osa yrittäjän luonnetta.

Niin taitoon kohdata vastoinkäymiset kuin kykyyn tehdä päätöksiä itsenäisesti liittyy rohkeus. Rohkeus kiteyttää monia niitä yksittäisiä asioita, joita nuoret nostavat yrittäjän ominaisuuksiksi. Haasteista tykkääminenkin on yksi niistä. Yrittäjä ei tarinoiden mukaan pelkää itselleen vieraita asioita vaan päättää selvittää niistä ja haastaa itsensä pois pelkkien tuttujen asioiden ääreltä.

Yrittäjiä pidetään tarinoissa myös johtamisesta nauttivina. Johtajuus nähdään lähtevän jo mahdollisuudesta hallita itse itseään koskevia päätöksiä. Eräs 17-vuotias poika kirjoittaa tarpeesta hallita oman elämänsä keskeisiä asioita ja haluttomuudesta ottaa vastaan käskyjä. Toinen nuori käyttää niinkin voimakasta ilmaisua kuin rakastaa päättää itse asioista. Yrittäjät nähdään siis itsenäisinä, oma-aloitteisina ja jollain tasolla valtaa havittelevina persoonina. Toki johtamisesta puhutaan myös kevyemmin ilman vallan esiin tuomista. Johtajuus nähdään yrittäjälle nautintona, joka tulee organisoinnista ja järjestelemisestä.

Johtajuuteen olennaisesti liittyvät sosiaaliset taidot ovat yrittäjälle nuorten mukaan myös tarpeen. Nuoret pitävät yrittäjyyttä ammattina, jossa joutuu olemaan ihmisten kanssa paljon tekemisissä. Teksteissä puhutaan toimeentulemisesta monenlaisten ihmisten kanssa. 16-vuotias poika kirjoittaakin *"yrittäjyys on monipuolista työtä ja siinä tapaa paljon ihmisiä, joiden kanssa joutuu juttelemaan yleensä, joka tekee työstä mukavamman, kun saa olla niin monien ihmisten kanssa "lähikontaktissa"*". Nuoret pitävät siis yrittäjyyden olennaisena osana taitavaa asiakaspalvelua ja näin ollen yrittäjän tulisi hallita se.

Halu ja himo ovat monien asioiden pohjalla, joista nuoret lähtevät muodostamaan kuvaansa yrittäjästä. Kun yrittäjällä on halu tehdä jotain, rupeaa hän käyttäytymään jonkin asian kohdalla sitä himoitsevasti. Esimerkiksi nuoret puhuvat yrittäjän halusta tehdä työnsä hyvin ja tarjota hyviä palveluita. Tämän saavuttaminen tarvitsee kunnianhimoa, jonka nuoret leimaavatkin yrittäjälle hyödylliseksi ominaisuudeksi. Intohimo omaa alaansa kohtaan on toinen himo, josta tarinoissa kirjoitetaan. Yrittäjyyttä eteenpäin vieväksi asiaksi nuoret kokevat yrittäjän aidon kiinnostuksen omaa yritys-

ideaansa kohtaan. Halun ja himon työtään ja alaansa kohtaan nuoret uskovat olevan yrittäjälle tärkeitä asioita, jotta hän voi nauttia yrittäjyydestä ja panostaa yritykseensä.

5.3 Laman vaikutukset

Oli odotettavissa, että lama nousisi yhdeksi esiin nousevaksi seikaksi nuorten kirjoituksissa ja näin kävikin. Nuoret näkevät laman vaikuttavan yrittäjyyteen yllättävän monella eri tapaa.

Yksi nuorten esiin tuoma näkökulma on, että laman nähdään nostattavan pelkoa yrittäjissä. 17-vuotias poika toteaa kirjoituksessaan, että ” *voi olla, ettei kantti kestä tämän laman takia pitää yritystään*”. Yrittäjä rupeaa odottamaan laman aiheuttamaa taloudellista tappiota jo ennen kuin sitä on suoranaisesti yritykselle koitunutkaan ja tämän uskotaan johtavan joissain tapauksissa jopa yritystoiminnan lakkauttamiseen. Nuoret siis ajattelevat laman aiheuttavan yrittäjälle epäuskoa omaa toimintaansa kohtaan, vaikka sen vaikutukset eivät näkyisikään suoraan hänen toiminnassaan. Yhteiskunnan taloudellinen tilanne vaikuttaa nuorten mukaan siis siihen, miten yrittäjä uskoo yrittämiseen ja sen kannattavuuteen.

Nuoret puhuvat irtisanomisien vaikutuksesta ihmisten varoihin ostaa tavaraa. Laman nähdään aiheuttaneen työttömyyttä, jonka myötä ostovoima on vähentynyt. Nuoret ymmärtävät tämän yhteyden suoraan yritystoiminnan kannattavuuteen. 17-vuotias tyttö kirjoittaaakin ” *koska nykyään on tullut paljon irtisanomisia, ihmisillä ei ole enää varaa kuluttaa yhtä paljon, mikä on heikentänyt yrityksen taloudellista tilannetta*”.

Kirjoituksissaan nuoret ymmärtävät yrittäjät riippuvaisiksi toisista yrittäjistä. Alihankinnasta puhutaan niin yrityksiä työllistävänä toimintana kuin yritysten toimintaa mahdollistavana tekijänä. Mikäli taloudellinen taantuma on ajanut yhden yrityksen vaikeuksiin, joista se ei selviä, näkevät nuoret tämän vaikuttavan useampiin yrityksiin. Yrityksen ymmärretään olevan riippuvainen tavarantoimittajista sekä tilaajista. Yhteistyökumppaneiden ja verkostojen ylläpitäminen ja niiden pysyminen kuuluvat nuorten näkemysten mukaan yrittäjyyteen. Eli laman nähdään vaikuttavan yritystoiminnan ylläpitämiseen myös muiden yritysten kautta.

Nuoret siis ymmärtävät laman vaikuttavan niin yrittäjän henkiseen jaksamiseen kuin suoraan yritystoimintaan. Pelko laman yli selviämisestä niin oman yrityksen kannattavuuden pysymisen suhteen kuin yhteistyökumppaneiden selviämisen suhteen kuuluvat nuorten ajatuksissa taloudellisen taantumana aikaan yrittäjän elämään.

5.4 Valtion tuet ja asettamat velvoitteet

Valtion nähdään puuttuvan yrittäjän toimintaan lähinnä rahaa kuluttavasti tai sitä tuoden. Kulujen kertymisen kohdalla nuoret puhuvat vakuutuksista, kirjanpidosta ja verotuksesta. Kirjoitusten sävy on usein näiden seikkojen osalta negatiivinen. Puhutaan pakosta maksaa tai hoitaa jotakin.

Nämä asiat ovat myös niitä, jotka nuoret kokevat yrittäjyydessä vastenmielisimmiksi ja vaikeimmiksi hallita. Ne nähdään tehtävinä, jotka tulee hoitaa vain koska, joku ylempää velvoittaa ja pakottaa. Nuoret eivät näe näiden velvollisuuksien hoitamisesta koituvia hyötyjä. Vakuutukset, kirjanpito ja verotus koetaan vain valtion asettamiksi velvollisuuksiksi, jotka hoidetaan pakon edestä.

16-vuotias poika eläytyykin kapakan omistajan rooliin näin:

”...kun taas jos hän olisi sen kapakan omistaja, hänellä olisi kaiken maailman laskut omalla kontolla, tilaukset pitää hoitaa, paikan maksut, vakuutukset, pitäisi hommata kirjanpitäjä, johon taas menee rahaa...”

Toisaalta valtio nähdään yrittäjiä tukevana ja kannustavana instituuttina. Nuoret tietävät valtion antavan yrittäjille jonkinlaisia verohelpotuksia ja rahallisia tukia. Näitä ei kuitenkaan osata nimetä tai liittää tiettyihin toimintoihin vaan niistä puhutaan yleisellä tasolla.

5.5 Kunnat ja yritykset

Kunta, jossa yritys sijaitsee, on nuorten näkemysten mukaan yksi ratkaiseva tekijä yrityksen menestyksessä. Jos kunta, jossa yritystoimintaa harjoitetaan, on hyvin pieni, ei yritystoiminnalle uskota olevan välttämättä tarpeeksi kysyntää. Nuoret ymmärtävät,

ettei yritystä voi perustaa minne vain vaan yritysidealalle täytyy olla kysyntää alueella, jolla yritys sijaitsee.

Kuntaliitosten vaikutus yrittäjyyteen nousee esiin nuorten kirjoituksissa. Tämä johtuu siitä, että Äänekoskella, jossa aineistoni keräsin, liittyi kolme kuntaa yhteen vuoden 2007 alussa. Sen vaikutukset alkavat näkyä selkeämmin nyt kolmen vuoden jälkeen yhdistymisestä.

17-vuotias poika kirjoittaa kuntaliitoksen vaikutuksista:

”Liitoksessa yleensä käy sillä tavalla, että pienistä kunnista palvelut siirtyvät isompaan kuntaan ja yhä vähemmät käyvät oman kunnan pienissä kaupoissa ja liikkeissä ja tästä johtuen pienyrittäjät joutuvat ongelmiin”

Nuoret näkevät kuntaliitoksen aiheuttavan ongelmia siis pienille yrityksille. Liitoksen myötä palvelut siirtyvät alueilta, joilla on vähiten asutusta, kunnan väkirikkaimmalle alueelle. Tämän myötä nuoret ajattelevat asiakkaiden siirtyvän käyttämään yritysten palveluita, jotka sijaitsevan samoilla alueilla kunnallisten palvelujen kanssa. Tästä syystä nuorten mukaan pienyrittäjien toiminnasta saattaa tulla kannattamatonta kuntaliitosten seurauksena. Nuoret siis näkevät yrityksen kotikunnan luonteen vaikuttavan yritystoiminnan sujuvuuteen ja kannattavuuteen.

Nuoret kiinnittävät huomiota tarinoissaan myös kunnallisten palveluiden ja yritysten tarjoamien palveluiden laatueroihin. Esimerkiksi 17-vuotias tyttö kirjoittaa asiasta: *”Yrittäjänä Iida voi panostaa johonkin ongelmakohtaan enemmän ja näin ollen tarjota paremman vaihtoehdon kuluttajalle, jota esim. kunnan tai valtion toiminta ei palvele.”* Yritysten koetaan siis tarjoavan kuntia laadukkaampia palveluita. Tämä liittyy siihen millaisiksi niin yrittäjien persoonat koetaan kuin myös siihen, millaisiksi nuoret näkevät yksityisten yritysten arvopohjat.

5.6 Yrittäjyys ja politiikka

Eräs 15-vuotias tyttö kirjoittaa rahan tärkeydestä yrittäjälle ja siitä kuinka sitä tavoitellessa on vaarana ottaa käyttöön epäoikeudenmukaiset keinot. Nuori puhuu halpamaisesta ja säälimättömästä toiminnasta. Nuoren mukaan yrittäjällä hämärtyy helposti

oikeudenmukaisien ja alhaisien keinojen raja. Rajan ylittämisen hän näkee riskiksi yritystoiminnassa.

Nuoren mukaan rahan mukana saa valtaa. Hän uskoo tämän olevan varsinainen rahan kautta tavoiteltavana oleva hyödyke. Poliitiikan ja yrittäjyyden yhtymäkohdaksi hän kokeekin kilpailun, jota on niin politiikassa kuin yritysmaailmassa. Pitää olla suosittu, jotta pärjää. Suosio tuo mukanaan rahaa ja raha valtaa. Hän kirjoittaakin näin:

”Yrittäjälleen taloudellinen tilanne on erittäin tärkeä. Välillä meno yltyy todella halpamaiseksi ja säälimättömäksi, kun yrittäjät kilpailevat markkinoilla. On siis jotain yhteistä politiikan kanssa.”

Nuoren tekstistä paistaa siis epäusko aitoa ja rehellistä yrittäjyyttä ja politiikkaa kohtaan. Hän uskoo, että molemmissa maailmoissa hyödynnetään moraalisesti arveluttavia keinoja pärjäämisen edistämiseksi. Rahan ja vallan himo ovat hänen mukaansa houkutteena. Nuori ei luota rehelliseen politiikkaan eikä yritysmaailmaan.

5.7 Työuran merkitys

Tarinoissaan nuoret kirjoittavat työurista ja niiden vaiheista. Teksteistä näkyy ajatus siitä, että pärjätäkseen työelämässä ihmisen täytyy muodostaa itselleen ura ja päästä sillä eteenpäin. Uralla eteneminen rinnastetaan elämässä pärjäämiseen ja saavuttamiseen. Nuoret ajattelevat, että mitä ylemmäksi uralla pääsee, sitä enemmän olet elämäsi saanut aikaiseksi. Sitä tärkeämmäksi yhteiskunnalle ja lähiympäristöllesi tulet.

Nuorten mukaan siis arvostus, jota muilta ihmisiltä saa, määrätty osittain sen mukaan, miten onnistuneesti työuralla etenee. Yrittäjyys nähdäänkin joko yhtenä vaiheena tai apuvälineenä eteenpäin pääsemiseksi. Yrityksen menestys on verrattavissa etenemiseen. Toisaalta yrittäjänä toimiminen nähdään hetkellisenä ajanjaksona, jonka jälkeen voidaan lähteä etenemään palkallisena.

5.8 Kehyskertomukset vastakkain

Löydettyäni nuorten kirjoituksista teemoja ja analysoituani ne etsin eroja kehyskertomuksien synnyttämistä tarinoista. Miten innostuneesta yrittäjästä kirjoittaneiden tarinat eroavat yrittäjäystoimintaa lopettavan hahmon perusteella kirjoittaneiden tarinoista? Mikä nuorten mukaan yrittäjäyteen kannustaa ja mitkä asiat saa nuorten mielestä yrittäjän luopumaan yrittäjäystoiminnastaan?

Kehyskertomukset, joiden pohjalta nuoret kirjoittivat tarinansa, ovat sellaiset, jotka ohjaavat kirjoittamaan usein joko yrittäjäyden hyvistä tai huonoista puolista. On luonnollista, että nuoret, jotka lukivat yrittäjäydestä innostuneesta hahmosta, kirjoittivat enemmän positiivisista näkemyksistä yrittäjäyttä kohtaan kuin nuoret, jotka keskittyivät pohtimaan miksi tarinan yrittäjähahmo lopettaa yritystoimintansa. Pääsääntöisesti kirjoitelmista ilmenevä negatiivisten ja positiivisten asioiden vastakkainasettelu tarinoiden myötä oli siis odotettavaa. Nuorten tarinat antavat vastauksia kysymykseen mikä innostaa yrittäjäyteen ja mikä johtaa yritystoiminnan lopettamiseen.

Toinen kehyskertomusten luoma vastakkainasettelu, joka nuorten kirjoituksista näkyy, on yrittäjäyys vastaan palkallisuus. Yrittäjäyttä verrataan tarinoissa toistuvasti siihen miten asiat olisivat jos yrittäjä kävisikin töissä ja ottaisi vastuun vain omasta määrätystä osuudestaan.

Yrityksensä lopettamispäätöksen tehneestä hahmon perusteella kirjoittaneet toivat esiin yrittäjän vastuun suurta määrää ja työn rankkuutta verrattuna ”tavalliseen” palkallisena työskentelevään henkilöön.

18-vuotias poika kommentoi asiaa näin:

”Yrittäjän elämä on varmasti rankempaa kuin muilla. Yrittäjän pitää itse hoitaa kaikki asiat kun taas normaali työntekijä painaa 8 tuntia töitä kovasti. Yrittäjä voi joutua työskentelemään pidempäänkin. Yrittäjän pitää myös huolehtia liikkeen/yrityksen mainostuksesta ja maksaa kaikki verot ja jne. Yrittäjä hoitaa siis kaikki asiat itse kun taas normaali työssäkäyvä vain työtehtävän/päivän.”

Vastuun määrän ja yrittäjyyden rankkuuden nuoret kokivatkin tarinoissaan yhdeksi riskitekijäksi yrittäjyydessä. Itsensä uuvuttamisen uskotaan johtavan yritystoiminnan lopettamiseen. Nuorten ajatuksien mukaan rankkuus syntyy siitä, että yrittäjänä tulee osata ja pystyä hoitamaan monia toisistaan poikkeavia asioita. Stressaaviksi asioiksi nähdään varsinaisen liikeidean ulkopuolelle jäävät yrityksen ylläpitämisen edellyttämät viralliset asiat.

Ihmisen hyvinvointiin liittyvien riskien lisäksi esiin nousi totta kai raha. Usein yritystoiminnan lopettamisen syyksi koettiin taloudellisen kannattavuuden lasku ja konkurssiin ajautuminen tai pelko siihen ajautumisesta. Erillisiksi syiksi kannattavuuden laskulle luettiin lama-aika, velat, joita yrittäjä ei mahdollisesti kykene maksamaan, kilpailu muiden yritysten kesken sekä yksinkertaisti vain menekin hiipuminen.

Toisaalta nähtiin mahdolliseksi, että yrittäjä on tienannut liiketoiminnallaan niin paljon, ettei hänen tarvitse enää hankkia, vaan yritys on jo tuottanut tarpeeksi ja yrittäjä voi lopettaa työn tekemisen. Nuoret siis uskovat yrittämisen olevan joissain tapauksissa niin kannattavaa, että se mahdollistaa työelämästä pois jäämisen jo pitkälti ennen eläkeiän täyttymistä. Tällöin yrittäjyys nähdään ainoastaan välineenä hankkia elanto eikä siihen liitetä halua työskennellä kyseisellä alalla ja intohimoa omaa alaa kohtaan.

Nuoret puhuvat trendien vaikutuksesta yrittäjänä toimimiseen. Trendien muuttumisen nähdään tuovat epävakautta yrittäjyyteen ja se koetaan yhtenä riskinä. Koskaan yrittäjä ei voi tietää mikä on tulevaisuudessa suosittua ja mikä ei. Pitää pysyä mukana ajassa.

Tämän yrittäjyyden lopettamispäätöksen kehyskertomuksen perusteella oman pohdintansa kirjoittaneet nuoret, kiinnittivät huomiotaan kirjoituksissaan myös yrittäjän vapaa-ajan puutteeseen. Nuorten kirjoituksissa näkyy, että he arvostavat vapaa-aikaa ja haluavat hankkia erilaisia elämyksiä ja kokemuksia. Vapaa-ajan vähyyden uskotaan vievän yrittäjältä mahdollisuuden tehdä asioita elämässä, joita muutoin pystyisi toteuttamaan. 17-vuotias tyttö on kirjannut listaa yrittäjyyteen liittyvistä seikoista ja vapaa-ajasta hän kirjoittaa, että ” voi ottaa ”takaisin”, mistä voi olla joutunut luopumaan yrityksen vuoksi. Esim. harrastukset, ystävät, lepo” ja että, ” voi keskittyä itseensä. Pitää lomaa”.

Vapaa-ajan arvostuksen lisäksi yrittäjyyden lopettavasta hahmosta lukeneiden nuorten tarinoista kumpuaa ajatus siitä, että työ on jokin pakosta suoritettava asia, jonka kautta on mahdollista hankkia itselleen hyödykkeitä. Vapaa-aika on aikaa, jolloin elämästä nautitaan. Työn tekemisen sinällään ei uskota tuovan nautintoa vaan raha, joka työstä saadaan mahdollistaa kokemusten ja elämyksien hankkimisen j ase tekee elämästä nautinnollista.

Vapaa-ajan puutteesta kärsii luonnollisesti perhe. Samaisten tarinoiden pohjalta nuoret nostavat esiin perheen ja yrittäjänä toimimisen yhdistämisen mahdottomuuden. Yritystoiminnan lopettamiseen vapaa-ajan puutteet vuoksi liitetään perheen asettamat vaateet. Nuoret eivät usko, että yrittäjänä toimiessa perheen huomioon ottaminen riittävässä määrin on mahdollista. Yhdeksi yritystoiminnan lopettamisen perusteeksi nuoret uskovatkin perheen perustamisen.

Nuoret näkevät mahdolliseksi syyksi yrittäjyyden lopettamiselle myös kiinnostuksen puutteen omaa työtään kohtaan. Uskotaan, että tietyn ajan jälkeen työllä ei ole enää mitään uutta annettavaa tekijälleen ja yrittäjä haluaa vaihtelua elämäänsä. Nuoret eivät usko syyn tarvitsevan olevan sitä kummempi. Halu kokea jotain uutta mielletään tarpeeksi vahvana perusteena yritystoiminnan lopettamiselle.

Suurimpana erona tästä yritystoimintansa lakkauttamiseen päätyvästä kehyskertomuksesta verrattuna toiseen kehyskertomukseen on, että nuoret nostavat esiin paljon yritystoimintaan ulkoapäin vaikuttavia tekijöitä. He puhuvat tekijöistä, joihin itse yrittäjä ei pysty juurikaan vaikuttamaan. Yksi näistä on raha ja asiakkaiden riittäminen eli yrityksen taloudellinen tilanne.

Niin tähän kuin muihinkin ulkoapäin vaikuttaviin seikkoihin nähdään yhteiskunnan muutoksella olevan vaikutusta. Kuntaliitokset ja valtion tarjoamat tuet nousevat esiin. Työvoiman mahdollinen puute nähdään toimintaa hankaloittamana tekijänä. Nuoret siis kokevat yrittäjästä riippumattomien tekijöiden pystyvän ajamaan yrittäjän tilanteeseen, jossa hän joutuu lakkauttamaan yritystoimintansa.

Muun muassa eräs 17-vuotias tyttö pohtii asiaa näin:

*”Vaikka yritys olisikin aluksi ollut tuottoisa, sen menestys on voinut ajan myötä esi-
merkiksi suuren kilpailun myötä hiipua. Ajan myötä myös trendit muuttuvat ja tekno-
logian kehitys voi tehdä joistakin palveluista tarpeettomia.”*

Yritystoiminnastaan innostuneesta hahmosta kertovan kehyskertomuksen perusteella kirjoittaneet nuoret korostivat muutamaa heidän mielestään yrittäjyyteen liittyvää piirrettä muita enemmän. Tästä hahmosta lukeneet painottavat työnkuvan vapautta ja oikeutta olla johtavassa asemassa. Myös työn monipuolisuus yrittäjänä saa ihailua. Työ nähdään elämään nautintoa tuottavana asiana eikä vain välineenä hankkia rahaa.

Yksi näissä tarinoissa esiin nouseva nuorten mukaan yrittäjyyden piirteiksi kuuluva asia on myös luovuus. 17-vuotias tyttö kirjoittaakin asiasta:

”Rahan tavoittelemisen ei myöskään luultavasti ole Iidalle se pääasia, varmasti toki tärkeä seikka, muttei tärkein, vaan itsensä toteuttaminen ja innostus tehdä työtä.”

Yrittäjyys nähdään mahdollisuutena tehdä sitä mistä haaveilee ja olla luova. Yrittäjyys nähdään mahdollisuutena toteuttaa itseään. Näissä nuorten kirjoituksissa korostuu siis työ itsensä ilmaisemisen välineenä. Työstä saatavaa palkkaa ei korosteta niinkään vaan tunteita, joita työn tekeminen synnyttää. Yrittämisen kautta nuoret uskovat oman osaamisen ja luovuuden pääsevän paremmin esille kuin palkallisena.

Työstä löytyvän innostuksen lisäksi nuorten esiin tuomia yrittäjyyden synnyttämiä tunteita ovat muun muassa olonsa kotoisaksi tunteminen yrittäjänä ja tunne siitä, että saavuttaa jotakin. 17-vuotiaan tytön kommentti asiasta on, että *”yrittäjänä Iida voi päästä nopeammin hyvän onnen sattuessa eteenpäin urallaan ja saavuttaa enemmän kuin toimistotyössä”*. Nuoret uskovat, että yrittäjänä voi saavuttaa enemmän ja saada enemmän aikaisemmaksi kuin palkkatyöläisenä. Tärkeimmäksi osaksi yrittäjänä jakamista ja yrittäjänä pysymistä nousee tämä tunne.

Kun yritystoiminnan lopettamisesta kertoneen kehyskertomuksen lukeneet nuoret näkivät työn monimuotoisuuden yrittäjää stressaavana tekijänä, kokevat tämän kehyskertomuksen perusteella kirjoittaneet nuoret yrittäjyyden vaihtelevuuden ja monipuo-

lisuuden lisäävän yrittäjän mielenkiintoa työtä kohtaan. Työn monipuolisuus nähdään työn rikkautena. Työnkuvan vaihdellessa nuorten mukaan työhön ei pääse kyllästy-
mään.

Yrittäjyyden sosiaalinen luonne nousee korostetuksi näissä kirjoitelmissa. Nuoret nä-
kevät positiivisena asiana mahdollisuuden palvella ja tavata erilaisia ihmisiä työn
kautta. Yrittäjänä uskotaan olevan mahdollisuus kerätä kokemuksia ihmisten palvele-
misesta ja heidän kohtaamisesta. 17-vuotiaan tyttö kirjoittaa, että *”Iida on luultavasti
työnsä kautta tekemisessä monien erilaisten ihmisten kanssa, mikä ainakin minun mie-
lestäni lisää työn mielenkiintoisuutta”*. Ihmisläheisyys uskotaan osaksi yrittäjyyttä ja
se nähdään positiivisesti.

Toki näissä innostuneesta yrittäjästä lukeneiden ja sen perusteella kirjoittaneiden
nuortenkin tarinoissa puhutaan rahasta, kuten puhuttiin toisen kehyskertomuksen pe-
rusteella kirjoittaneiden. Näissä tarinoissa raha ei kuitenkaan nouse päärooliin, kuten
yritystoiminnan lopettavasta hahmosta lukeneiden kirjoitelmissa. Näissä rahasta ja
yrityksen menestyksestä mainitaan lähinnä ohimennen lauseella tai parilla. Menestyk-
sen syyksi nousee siis intohimo omaa työtä kohtaan. Tämän nuoret näkevät takuina
niin yrittäjyyden rahalliselle kannattavuudelle kuin yrittäjän henkiselle hyvinvoinnille
ja mielekkyyden säilymiselle työtä kohtaan.

Nuoret näkevät yritystoiminnan lopettamiseen vaikuttavien syiden olevan siis sellai-
sia, joihin yrittäjä itse ei pysty juurikaan vaikuttamaan. Tällainen syy on esimerkiksi
kysynnän väheneminen yhteiskunnallisen tilanteen muutoksen vuoksi. Nuoret usko-
vat, että yrittäjyyden loppumisen syyt ovat ulkopuolelta tulevia. Yrittäjän omasta elä-
mästä tuleviksi lopettamisen syiksi nousee kuitenkin perhe ja sen perustaminen sekä
ajanpuute niin perheelle kuin harrastuksiin. Yrittäjyyteen kannustavana ja jaksamista
auttavana tekijänä nuoret pitävät taas tunnetta joka toiminnassa on mukana. Jotta yrit-
täjänä jaksaa toimia tulee työn tekemisen olla pääasia ja rahan sen myötä tuleva hyö-
dyke.

6 POHDINTA

Nuorten kirjoittamat tarinat aineistoani varten eivät kerro vain nuorten ajatuksista yrit-
täjyyttä kohtaan vaan ne osoittavat myös sen, että nuoret ymmärtävät varsin monimut-

kaisiakin yhteiskunnan rakenteita ja sen, mitä niiden muutoksista seuraa. Tarinoissa oli monipuolista pohdintaa yrittäjyyden ympärillä tapahtuvista yhteiskunnallisista muutoksista ja yhteiskunnassa tapahtuvien asioiden vaikutuksista yrittäjyyteen.

Tarinoista heijastuu myös nuorten arvostamia ja ihannoimia asioita, joiden he toivoisivat kuuluvan osaksi elämäänsä. Yksi hyvin monissa tarinoissa esiin nouseva seikka on perhe. Yrittäjyyteen liitetty vapaa-ajan puute ja perhe liitetään yhteen. Nuoret pitävät mahdollisuutta viettää aikaa perheen kanssa tärkeänä ja monet haaveilevat perheen perustamisessa. Perheen nuoret laittavatkin tärkeysjärjestyksessä työn edelle. Perhe näyttäisi siis olevan nuorille merkityksellinen sekä tärkeä asia ja sen perustamisesta haaveillaan. Perhe on arvoasteikon kärjessä. Näin ollen myös minun aineistoni tukee tutkimustuloksia nuorten arvoista perheeseen liittyen, joita esittelen nuorten arvot – kappaleessa.

Vaikka nuorten yhdeksi arvoksi voitaisiin nykyään nimetä vapaa-aika, analyysini kertoo myös nuorista, jotka arvostavat ahkeruutta ja työntekoa. Työuran merkitys – kappaleessa (s.28) kiteytyy ajatus siitä, kuinka työtä pidetään yhtenä merkittävänä osana elämää. Nuoret näkevät, että se miten pärjät työelämässä, vaikuttaa siihen miten pärjät elämässä yleensä. Se mitä työelämältä haetaan, jakautuu kuitenkin melko selkeästi kahteen eri ryhmään.

Osa nuorista pitää työn itseisarvona työn synnyttämää mielihyvää ja sitä pidetään asiana, mikä kannustaa jatkamaan ja jaksamaan työssä. Nuoret uskovat, että työstä saatava ilo on osa palkkaa, mitä työstä saadaan. Nämä nuoret siis arvostavat työssä, mielekästä työnkuvaa ja työssä viihtymistä tätä kautta. Tämän ryhmän nuoret kirjoittivat tarinoissaan pääsääntöisesti hyvin positiiviseen sävyyn yrittäjyydestä.

Toisten nuorten arvostus työelämässä suuntautuu menestymiseen ja rahaan eli työn välinearvoihin. Työ nähdään välineenä edetä elämässä. Työtä tehdään siksi, että siitä hyödytään rahallisesti ja se on väline saada arvostusta menestymisen kautta. Tein siis samankaltaisia havaintoja siitä, mitä nuoret arvostavat työelämässä kuin mitä yrittäjyysmotiiveiksi (Komulainen, Rätty & Korhonen 2008, 183) on havaittu.

Nuorten suhtautuminen yrittäjyyteen on siis pääsääntöisesti positiivinen. Yrittäjyyttä pidetään vaihtoehtona työelämässä, vaikka sen sitovuus ja rankkuus ymmärretään.

Yrittäjyyden vapaus kiehtoo nuoria ja nuorten uskovat, että yrittäjyyden kautta ihmisellä on mahdollisuus päästä toteuttamaan itseään. Luovuutta rajoittavina tekijöinä koetaan kuitenkin valtion asettamat velvoitteet. Yrittäjyyteen nuoria kannustaa joko raha tai työn tuottamat ilon tunteet.

Analyysini ei kuitenkaan kerro kaikkea nuorten ajatuksista. On mahdotonta mahduttaa yhteen arkkiin nuorten mietteitä ja tekemäni analyysi on yksi tapa nähdä nuorten ajatukset. Näistäkin näkemyksistä nuorten valitsevat omansa ja muodostavat niistä omat näkemyksensä yrittäjyydestä. Kaikki nuoret eivät allekirjoita sanomaani. Onhan meillä jokaisella oma tapamme nähdä asiat. Maailmassa on monenlaisia nuoria ja monenlaisia käsityksiä yrittäjyydestä.

Mielestäni eläytymismenetelmä tutkimusmenetelmänä oli opinnäytetyöni kannalta hyvä vaihtoehto. Se tuotti juuri sen tiedon mitä nuoret spontaanisti ajattelevat yrittäjyydestä ilman vihjailuja työn luonteesta mihinkään suuntaan. Kirjoittelien kirjoittaminen antoi nuorille aidon mahdollisuuden tuoda esiin heidän mietteitään. Uskon tutkimukseni tuottaneen melko hyvän yleisen kuvauksen siitä, mitä nuoret ajattelevat yrittäjyydestä Äänekoskella.

Pohdin eläytymismenetelmän käytössä kuitenkin sitä, että tarjosiko se nuorille tasapuolisesti mahdollisuuden tuoda esiin mielipiteitään. Kirjoittaminen on anonyymi ja vapaa tapa tuoda ilmaista itseään, mutta onko se kaikille nuorille yhtä luonnollinen tapa kertoa mietteistään. Lukiolaisilta sain parhaat ja laajimmat tarinat eikä se lie yllättä ketään. Valikoituhan lukioon yleensä se porukka, jolle kirjoittaminen ei mahdotoman vastenmielistä. Lukiossa opiskelu vaatii paljon kirjoittamista ja näin ollen pohdinkin olivatko lukiolaiset etulyöntiasemassa mielipiteidensä jakamisessa. Olisinko saanut ammattikoulun valinneilta yleensä tekemisestä tykkääviltä nuorilta antoisammat vastaukset jos tutkimusmenetelmäni olisi ollut toinen? Toisaalta mikään menetelmä ei suosi jokaista vastaajaa.

Koin välillä riittämättömyyden hetkiä aiheeni kanssa. Yrittäjyys on minua kiehtova aihe, mutta teoreettinen tieto, jota minulla siitä on, on hyvin vähäistä. Käsitykseni yrittäjyydestä on syntynyt lähinnä omien kokemusteni ja ennakkokäsityksieni kautta. Koenkin, että henkilö, jolla on yrittäjyydestä syvempi ymmärrys, olisi saanut aineistostani enemmän analysoitavaa.

Jouduin tutkijana tarkkailemaan jatkuvasti omaa suhtautumistani aiheeseeni ja sitä, että en toisi analyysissä esiin omaa pohdintaani aiheesta vaan muistaisin pysytellä siinä, mitä nuoret sanovat yrittäjyydestä. Varsinkin aloitellessani analyysia jouduin kiinnittämään tähän huomiota. Välillä jouduin palaamaan kirjoittamieni muistiinpanojen pohjalta aineistoni pariin ja tarkistamaan, että löytyykö nuorten kirjoituksista pohja tälle väittämälleni vai keksinkö sen päästäni. Analyysinteko-otteeseen totuin kuitenkin melko nopeasti ja onnistuin unohtamaan omat mietteeni. Alkuvaikeuksien jälkeen aineiston oli helppo antaa viedä mennessään.

Vaikeinta työn tekemisessä oli vauhtiin pääseminen aina, kun tietokoneen eteen istahditi. Se, että pystyi kunnolla keskittymään tekemiseen, vaatii oikean tilanteen ja rauhan. Kuitenkin vauhtiin päästyäni, innostuin tekemisestä uudelleen ja uudelleen. Aihe vei mukanaan. Henkilökohtaisten kokemusteni kautta työni tuottamaa tietoa oli mielenkiintoista käsitellä.

Uuden Äänekosken 4H-Yhdistys työni tilaajana tarvitsi tietoa juuri äänekoskelaisten nuorten ajatuksista. Näin ollen aiheen rajaaminen tämän kunnan rajojen sisälle oli luonnollista. Mielestäni äänekoskelaisia nuoria muista Suomen nuorista ei kuitenkaan erota mikään. Aineistoni pohjalta en ainakaan huomannut mitään, mikä leimaisi nuorten ajatukset äänekoskelaisiksi. Yhteiskunnalliset muutokset, jotka ovat osa analyysiäni, ovat ajankohtaisia ympäri maata. Uskon siis, että tutkimustulokseni ovat päteviä Äänekosken rajojen ulkopuolellakin.

Aineistoni nosti mieleeni tutkimusaiheita, jotka veisivät aiheittani pidemmälle ja nostaisivat esiin yksityiskohtaisempaa tietoa. Olisi mielenkiintoista tietää miten nuorten nykyinen kosketuspinta yrittäjyyteen vaikuttaa heidän mielteisiinsä. Miten yrittäjäperheiden lasten ajatukset eroavat niiden lasten ajatuksista, joilla ei ole lähikosketusta yrittäjyyteen?

Olisi myös mielenkiintoista tietää niin tämän vastakkain asettelun pohjalta kuin muutenkin se, näkevätkö nuoret mahdolliseksi sen, että hankkisivat tulevaisuudessa elantonsa yrittäjinä ja jos niin minkä alan yrittäjinä. Vaikka nuorten kirjoituksista onkin havaittavissa pääasiassa positiivinen suhtautuminen yrittäjyyteen, ei se takaa sitä, että nuoret näkisivät itsensä yrittäjinä.

Olisi kiinnostavaa verrata tutkimukseni tuottamia tuloksia siihen, miten aikuiset tai jo vuosia yrittäjinä toimineet henkilöt suhtautuvat yrittäjyyteen. Ovatko nuorten mietteet kuinka lähellä totuutta tai miten usko yrittäjyyteen muuttuu kun ikää tulee lisää? Näkevätkö aikuiset ja nuoret yrittäjyyden hyvät sekä huonot puolet samoin?

Yksi mieleeni noussut jatkotutkimusmahdollisuus on myös se mitä nuoret ajattelevat yrittäjyydestä toimittuaan muutaman vuoden 4H-yrittäjinä. Muuttuvatko ajatukset vai pysyvätkö ne samanlaisina kuin mitä tutkimukseni on tuonut esiin? Nyt Äänekoskella pidetään ensimmäistä yrittäjyyskoulutusta nuorille ja tämän jälkeen 4H-yrittäjiä on varmasti paikkakunnallamme enemmän. Muutaman vuoden päästä, kun nuoret yrittäjät ovat päässeet kunnolla vauhtiin toiminnassaan, heidän mietteitään kartoittamalla saisi oivaa tietoa tähän teemaan liittyen.

Tällaisen tutkimuksen tuottaman tietouden pohjalta 4H-yhdistys saisi tarpeellista tietoa sen suhteen, mitä nuoret ajattelevat tästä osa-alueesta järjestön toimintaa ja miten toimintaa voitaisiin kehittää. Yhdistys näkisi onko toiminta sen tavoitteita tukevaa. Kannustaako oman yrityksen pyörittäminen yrittäjyyteen ja yrittäjämäiseen asenteseen vai tappaako se aikaisemmin olleen kipinän? Tällainen tutkimus antaisi oivaa tietoa laajemminkin yrittäjyyskasvatusta ajatellen.

Yrittäjyyskasvatus onkin nyt paljon esillä oleva aihe, se koetaan tärkeänä ja se halutaan tuoda osaksi melkein kaikkea lasten ja nuorten kanssa toteutettavaa toimintaa. Tuskin on maassamme koulutusta, jossa yrittäjyyttä ei käsiteltäisi ja tuotaisi esiin yrittäjyyden mahdollisuutta. Työllistymiseen yrittäjyystoiminnan kautta uskotaan tai ainakin sen haluttaisiin olevan yleistymässä tulevaisuudessa. Lisääntyvän yrittäjyyden nähdään pitävän yllä hyvinvointiyhteiskuntamme. Tuntuu, että yrittäjyyden nähdään olevan ratkaisu uskomattoman moniin ongelmiin.

Yrittäjyyskasvatus tyrkätäänkin suurelta osalta koulujen ja koulutuksen vastuulle. Opetusministeriön on asettanut vuonna 2004 julkaistuissa yrittäjyyskasvatuksen linjauksissa ja toimenpideohjelmassa tavoitteekseen lisätä kansalaisten valmiuksia ryhtyä halutessaan yrittäjiksi yrittäjyyskasvatuksen ja -koulutuksen keinoin sekä liiketoimintaosaamista vahvistamalla ja lisätä yrittäjyyden houkuttelevuutta yhtenä uravaihtoehtona. Yrittäjyyden ja yritystoiminnan osaamis pohjan vahvistamisen halutaan kattavan koko koulujärjestelmän. Opetusministeriön julkaisussa todetaan myös koko koulujär-

jestelmän läpäisevän yrittäjyyskasvatuksen ja yrittäjyydelle myönteisen asenteen luovan pohjaa yrittäjyydelle. Koulujen nähdään olevan siis avainasemassa yrittäjyystietoisuuden lisäämisessä. (Opetusministeriö 2004, 9.)

Yrittäjyyskasvatus puhututtaa, mutta miten se näkyy käytännössä ja miten keinot, joita hyödynnetään toimivat? Koulun vastuulla ovat monet kasvatustehtävät ja opetuksen kautta pyritään vaikuttamaan niin moneen asiaan, että epäilen sen mahdollisuuksia pystyä vaikuttamaan nuorten yrittäjyysmielteisiin. Tuleehan koululaitoksen pystyä toteuttamaan sen perustarkoituksen. Oppitunneilla yrittäjyyden käsitteleminen on tuskin mahdollista kovin laajasti ja nuorten mielenkiintoa tehokkaasti herättelemällä. Koulussa vaarana on, että opetus yrittäjyydestä jää oppilaiden kohdalta pelkän kuuntelun varaan. Minä uskon, että tärkeitä ovat aidot kokemukset yrittäjyydestä.

Kuudennella luokalla keräsimme rahaa alakoulun kruunaavalle luokkaretkelle. Myimme vessapaperia, vanhempiemme kanssa leivoimme herkkuja myyjäisiin myyntiin ja taisimme järjestää arpajaisiakin. Toimimme siis kuin yritys. Tavoittelimme toiminnalle taloudellista voittoa, josta hyödyimme itse.

En tosin kuudesluokkalaisena ymmärtänyt tätä yhteyttä. Tämän kaltaisen toiminnan koulumaailmassa näkisinkin yhtenä hyvänä keinona opettaa yrittäjyyttä. Jos tekemistä ei jätettäisi vain tekemisen tasolle vaan siitä puhuttaisiin opettajan kanssa yrittäjyyden näkökulmasta, saataisiin yrittäjyys tuotua konkreettisemmin ja ymmärrettävämmin nuorten mieleen. Näin yrittäjyys ei jäisi vain kaukaiseksi asiaksi, josta on puhuttu vaan se tulisi lähemmäksi jokaista.

Niin aineistoni kuin vuoden 2004 nuorisobarometri (Myllyniemi 2004, 26) osoittavat nuorten suhtautuvan yrittäjyyteen positiivisesti. En usko, että tämä johtuu vuoden 2004 opetusministeriön linjauksista. Mikäli suhtautuminen on joskus ollut huonoa, ei melko totaaliseen muutokseen olisi pystytty näin lyhyessä ajassa. En näkisikään, että suhtautumisen muutokseen tarvitsee enää panostaa suuresti. Enemminkin uskoisin, että sanoista siirryttäisiin tekoihin, josta jo edellisissä kappaleissa annan esimerkin. Jos yrittäjyys halutaan painaa nuorten mieliin, pitää heidän päästä kokemaan se.

Yrittäjyys on vaativaa ja yrittäjän täytyy hallita monenlaisia asioita. Totuus on, että kaikista ei ole siihen. Mietinkin onko järkevää tuputtaa yrittäjyyskasvatusta kaikille

koko koulu-uran ajan vai panostaa niihin, joita yrittäjyys aidosti kiinnostaa ja jotka ovat yrittäjyyteen suuntautuneita. Voisiko panostaminen niihin nuoriin, jotka ovat potentiaalisia tulevia yrittäjiä, synnyttää enemmän yrityksiä yhteiskuntaamme, kuin se, että opetusmenetelmät yrittäjyyskasvatuksessa ovat samat kaikille?

Yrittäjänä itseään joutuu haastamaan monenlaisiin tehtäviin. Tuskin yksikään yrittäjä voi välttyä stressaavilta ja ahdistavilta hetkiltä ja toisaalta, jokainen yrittäjä kokee joskus eteenpäin kantavan onnistumisen tunteen. Niinpä yrittäjyydessä nousevat esiin yrittäjän luonteenpiirteet. Yksilön luonteenpiirteet korostuvat. Elämme aikaa, jolloin yksilöllisyyttä korostetaan. Jokaisen tulee olla omanlainen persoona ja massasta tulee erottua. Jokaisella tulee olla se oma ”juttu”. Tämä herättääkin ajatuksen siitä onko yrittäjyys vain tämän ajan trendi ja mahdollisuus erottua massasta. Tuleeko yrittäjyyden ylistämisen kausi jatkumaan vai kuuluuko se vain tähän aikakauteen? Kenpä tietäisi sen, aika näyttää.

LÄHTEET

Aaltonen, Tapio & Junkkari, Lari 1999. Yrityksen arvot & etiikka. Helsinki: WSOY

Ahokas, Marja, Lähteenoja, Susanna, Myllyniemi, Rauni, Myyry, Liisa & Pirttilä-Backman, Anna-Maija 2005. Johdanto: Arvojen, moraalien ja muutosten yhteiskunta. Teoksessa Pirttilä-Backman Anna-Maija, Ahokas, Marja, Myyry, Liisa & Lähteenoja, Susanna (toim.) Arvot, moraalit ja yhteiskunta. Helsinki:Gaudeamus, 7-12.

Alikoski, Risto, Viitasalo, Jari & Koponen, Marika 2008. Yritystoiminnan taitajaksi. Helsinki: Wsoy oppimateriaalit Oy.

Akola, Elisa, Heinonen, Jarna, Kovalainen, Anne & Suvanto, Katri 2008. Yrittäjyys valintana työuran eri elämänvaiheissa – tarkastelussa nuoret ja ikääntyneet. Helsinki: Työ- ja elinkeinoministeriö.

Eskola, Jari 2001. Eläytymismenetelmän autuus ja kurjuus. Teoksessa Aaltola, Valli, Juhani & Eskola, Jari 1997. Eläytymismenetelmäopas. Tampere: Tampereen Yliopisto.

Helve, Helena 2001. Nuorten muuttuvat arvot ja maailmankuvat. Teoksessa Helve, Helena (toim.) Arvot, maailmankuvat, sukupuoli. Helsinki: Yliopistopaino.

Kallio, Jukka 1996. Yrittäjän oppikirja. Helsinki: Cosmoprint.

Koiranen, Matti & Peltonen, Matti 1995. Yrittäjyyskasvatus. Valkeakoski: Konetuumat.

Komulainen, Katri, Rätty, Hannu & Korhonen, Maija 2008. Elämä ei ole mitään ilman riskinottamista? Nuorten kuvittelemat eriarvoiset yrittäjämienät. Teoksessa Tolonen, Tarja (toim.) Yhteiskuntaluokka ja sukupuoli. Tampere: Vastapaino, 175–197.

Luukkainen Olli & Wuorinen, Jarkko 2002. Yrittävä elämänsen – Kasvaminen yksilönä ja yhteisönä. Jyväskylä: PS-kustannus.

Mikkola, Teija 2001. Arvot ja ympäristö - Uuden keskiluokan ympäristöarvot ja asenteet maailmankuvallisen muutoksen heijastajina. Teoksessa Helve, Helena (toim.) Arvot, maailmankuvat, sukupuoli. Helsinki: Yliopistopaino, 95-139.

Myllyniemi, Sami 2004. Nuorisobarometri 2004. Teoksessa Wilska, Terhi-Anna (toim.) Oman elämänsä yrittäjät? Nuorisobarometri 2004. Helsinki: Edita, 10-56.

Opetusministeriö 2004. Yrittäjyyskasvatuksen linjaukset ja toimenpideohjelma. www-dokumentti.

http://www.minedu.fi/export/sites/default/OPM/Julkaisut/2004/liitteet/opm_169_opm18.pdf?lang=fi Luettu 26.10.2010

Opetusministeriön verkkolehti Etusivu 2004. Nuoruus Suomessa julkaisu: Nuorten arvot ovat perinteisiä. www-dokumentti.

<http://www.minedu.fi/etusivu/arkisto/2004/0306/nuoriso.html>. Luettu 16.11.2009.

Paju, Petri 2004. Nuorisobarometri ja hyvinvointivaltioasenteet. Teoksessa Wilska, Terhi-Anne (toim.) Oman elämänsä yrittäjät? Nuorisobarometri 2004. Helsinki: Edita, 71-81.

Eskola, Jari 2001. Eläytymismenetelmän autuus ja kurjuus. Teoksessa Aaltola, Juhani & Valli, Raine (toim.) Ikkunoita tutkimusmetodeihin 1. Jyväskylä: PS Kustannus, 69-84.

Rouvinen, Petri & Väänänen, Lotta 2004. Yrittäjä, elämäntieteiden maisteri. Teoksessa Wilska, Terhi-Anna (toim.) Oman elämänsä yrittäjät? Nuorisobarometri 2004. Helsinki: Edita, 58-70.

Saarela, Pekka 2004. Nuorisobarometrit vuosina 1994-2002. Teoksessa Wilska, Terhi-Anna (toim.) Oman elämänsä yrittäjät? Nuorisobarometri 2004. Helsinki: Edita, 113-135.

Tenhunen-Ruotsalainen, Liisa & Alakoski, Tomi 2009. Taloudellinen tiedotustoimisto. wwwdokumentti. http://www.tat.fi/tat/fi/www/etusivu/?_EVIA_WYSIWYG_FILE=11531&name=file. Luettu 16.11.2009

Raitanen, Marko 2007. ”Aikuiset arvostavat nuorissa elämän arvoja, käytöstapoja ja muuta sälää” – Nuorisotutkimus yläkoulun nuorten arvoista ja arvostuksista. Teoksessa Kuure, Tapio & Perttu, Helinä (toim.) Arvot, arvostukset ja luottamus nuorten elämässä. Jyväskylä: Likes.

Tenhunen-Ruotsalainen, Liisa & Alakoski, Tomi 2009. Taloudellinen tiedotustoimisto. wwwdokumentti. http://www.tat.fi/tat/fi/www/etusivu/?_E_V_I_A_W_Y_S_I_W_Y_G_F_I_L_E_=11531&name=file. Luettu 16.11.2009

Tolonen, Tarja 2008. Menestys, pärjääminen ja syrjäytyminen – Nuorten elämäntyylit ja luokkaerot. Teoksessa Tolonen, Tarja (toim.) Yhteiskuntaluokka ja sukupuoli. Tampere: Vastapaino, 226-254.

Vikström, Satu 2009. Miesten ja nuorten arvot pehmenneet. www-dokumentti. ESS.fi. Verkkolehti. <http://www.ess.fi/?article=253185>. Luettu 17.11.2000.

